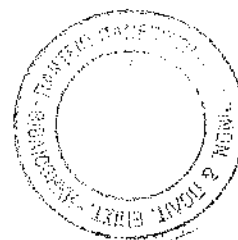

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διπλωματική Μελέτη

ΔΙΑΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μέρμηγκας Γεώργιος

A.M. 895003

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπων: Ρέππας Παναγιώτης (Πάντειο Πανε/μιο Αθηνών)

Μέλη: Μαραβέγιας Ναπολέον (Γεωπονικό Πανε/μιο Αθηνών)

Παπαδάκη Όλγα (Πάντειο Πανε/μιο Αθηνών)

ΑΘΗΝΑ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.	1
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	σελ.	4
Α Σύντομο ιστορικό - Ανάγκη εφαρμογής της ΚΑΠ	σελ.	4
Β Στόχοι της ΚΑΠ	σελ.	5
Γ Βασικές αρχές της ΚΑΠ	σελ.	6
Δ Χρηματοδοτικά μέσα και οργάνωση της ΚΑΠ	σελ.	7
Ε Τα μέτρα της ΚΑΠ	σελ.	8
ΣΤ Σημασία, αποτελέσματα, κριτική και εξέλιξη της ΚΑΠ	σελ.	9
Ζ Μηχανισμοί της ΚΑΠ	σελ.	11
Η Διαμορφούμενες τάσεις και προοπτικές της ΚΑΠ	σελ.	14
Θ Η σημασία της ΚΑΠ για την Ελληνική γεωργία και περιφέρεια	σελ.	17
ΜΕΡΟΣ 2 ^ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	σελ.	21
ΜΕΡΟΣ 3 ^ο ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	σελ.	25
ΜΕΡΟΣ 4 ^ο ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ.	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ.	43

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή αποτελεί τη διπλωματική μελέτη στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του τμήματος Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η διερεύνηση των περιφερειακών επιπτώσεων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και ιδιαίτερα της ΚΑΠ εγγυήσεων που αποτελεί το τμήμα της το οποίο στοχεύει στη στήριξη των τιμών των αγροτικών προϊόντων και του εισοδήματος των παραγωγών. Δηλαδή σκοπός της εργασίας αυτής είναι η διερεύνηση της οικονομικής πλευράς των επιπτώσεων της ΚΑΠ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι επιπτώσεις της ΚΑΠ είναι σε κάθε περίπτωση πολύ σημαντικές τόσο για τον Ευρωπαϊκό όσο και για τον Ελληνικό χώρο. Ειδικότερα, όσον αφορά την Ελλάδα, η οικονομική πλευρά των επιπτώσεων στον αγροτικό χώρο είναι κυρίαρχες. Αρκεί και μόνο να σημειωθεί, στο σημείο αυτό, ότι στην πλειοψηφία των νομών της χώρας το ποσοστό του ΑΕΠ που προέρχεται από τη γεωργία ξεπερνάει το 20% και μάλιστα φτάνει μέχρι το 50% (Καρδίτσα) σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1994. Η σημασία της γεωργίας προκύπτει αντίστοιχα μεγάλη και από τα στοιχεία για την απασχόληση.)

Για την επίτευξη του σκοπού της εργασίας χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία των Ποσοστών Ονομαστικής Προστασίας (ΠΟΠ) με τον συνυπολογισμό των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων στους παραγωγούς, ώστε τελικά να υπολογιστεί η καθαρή συνολική οικονομική ενίσχυση του κάθε νομού και περιφέρειας της χώρας από την ΚΑΠ. Πρέπει εξ αρχής να τονιστεί ότι στο πλαίσιο της εργασίας αυτής η διερεύνηση των επιπτώσεων θα περιοριστεί μόνο στην ΚΑΠ εγγυήσεων που αφορά τα εισοδηματικά οφέλη των αγροτών και δεν θα επεκταθεί στην (διαρθρωτική πολιτική, δηλαδή στην ΚΑΠ προσανατολισμού, δεδομένου ότι αυτή δεν αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 10% του συνολικού προϋπολογισμού που αφορά την ΚΑΠ,)) συνδέεται

περισσότερο με το σύνολο των πολιτικών ανάπτυξης της Ε.Ε. και τέλος είναι πολύ δύσκολο να γίνει ανάλυση σε επίπεδο νομού ή περιφέρειας λόγω έλλειψης στατιστικών στοιχείων.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε τέσσερα μέρη:

- Στο πρώτο μέρος γίνεται μία περιγραφή των στόχων, των αρχών και των μηχανισμών της ΚΑΠ εγγυήσεων. Παράλληλα, παρουσιάζεται η εξέλιξη της από τη θέσπιση της, το 1957, μέχρι τις μέρες μας οπότε και αναθεωρείται σε σημαντικό βαθμό στη φιλοσοφία και τις επιδιώξεις της. Στο τέλος του πρώτου μέρους γίνεται μία προσπάθεια να παρουσιασθεί η σημασία που έχει η ΚΑΠ για την περιφερειακή ανάπτυξη, σημασία που ερμηνεύεται με την έντονη σύνδεση του αγροτικού χώρου με το γεωργικό τομέα παραγωγής και την άμεση εξάρτηση (και σε πολύ μεγάλο βαθμό μάλιστα) του τομέα αυτού από την ΚΑΠ.
- Στο δεύτερο μέρος περιγράφεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε και η οποία βασίζεται στον τρόπο που λειτουργούν οι μηχανισμοί της ΚΑΠ και πιο συγκεκριμένα στη στήριξη των τιμών στην αγορά της Ε.Ε. σε επίπεδο υψηλότερο από το επίπεδο των διεθνών τιμών από τη μία, και στις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις που απολαμβάνουν οι παραγωγοί από την άλλη. Είναι ευνόητο ότι γίνεται και μία πολύ συνοπτική αναφορά για το ποιες είναι οι άμεσες πληρωμές για κάθε προϊόν αν και δεν γίνεται περιγραφή της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς του κάθε προϊόντος μιας και κρίθηκε ότι κάτι τέτοιο ξεφεύγει από το πλαίσιο και τους στόχους της εργασίας αυτής.
- Το τρίτο μέρος αποτελεί το αναλυτικό τμήμα της εργασίας, δηλαδή παρουσιάζεται ο υπολογισμός του συνολικού εισοδηματικού αποτελέσματος της εφαρμογής της ΚΑΠ σε κάθε χωρική μονάδα (νομό και περιφέρεια). Στη συνέχεια υπολογίζονται διάφοροι δείκτες (ανά απασχολούμενο, ανά κάτοικο κλπ) με βάση αυτό το αποτέλεσμα ώστε να φανούν οι διαφοροποιήσεις σε κάθε χωρική μονάδα. Οι διαφοροποιήσεις αυτές που προέρχονται από τη διαφορετική σημασία που έχει η γεωργία σε κάθε χωρική οντότητα, αλλά και τους κύριους παραγωγικούς προσανατολισμούς και τέλος από τις

παραγωγικές δομές της κάθε περιοχής, μπορούν να μας οδηγήσουν σε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις προοπτικές της γεωργίας κάθε περιοχής σε μια εποχή που η ΚΑΠ αλλάζει ριζικά. Στο βαθμό που η οικονομία της κάθε περιοχής στηρίζεται και εξαρτάται από τη γεωργική δραστηριότητα, μπορούν να βγουν συμπεράσματα και για το μέλλον της περιοχής αυτής συνολικά.

- Στο τέταρτο μέρος, τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα από την ανάλυση που προηγήθηκε στο τρίτο μέρος. Γίνεται μία προσπάθεια τα συμπεράσματα να παρουσιαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή και μία αναφορά στις προοπτικές της ελληνικής γεωργίας στο νέο πλαίσιο της Ε.Ε.

Ακολουθεί η βιβλιογραφία και μετά το παράρτημα στο οποίο παρατίθενται όλοι οι απαραίτητοι πίνακες που δεν μπορούν να ενταχθούν μέσα στο κείμενο.

Πρέπει να ευχαριστήσω για την πολύτιμη βοήθεια τους στην ολοκλήρωση αυτής της μελέτης από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών τους καθηγητές κ.κ. Κωνσταντίνο Παπαγεωργίου, Νικόλαο Μαρτίνο, τον Αν. Καθηγητή κ. Παύλο Σπαθή και τον επίκουρο καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Τσιμπούκα, από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών τον Αν. καθηγητή κ. Γεώργιο Ζανιά, καθώς και τα στελέχη του Υπουργείου Γεωργίας κ.κ. Δημήτρη Μπουρδάρα, Νικόλαο Κοντομίχο, Ευάγγελο Καζάξη και Παναγιώτη Σάρρο. Είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι χωρίς την αμέριστη συμπαράσταση τους η εργασία αυτή δεν θα είχε ολοκληρωθεί.

Τέλος, πρέπει να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Παναγιώτη Ρέππα και τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής της εργασίας αυτής, την Επ. Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Όλγα Παπαδάκη και τον Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ναπολέοντα Μαραβέγια για την επιστημονική τους συμπαράσταση και υποστήριξη.

ΜΕΡΟΣ 1°**Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

~~α. Σύντομο ιστορικό - Ανάγκη εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής~~

✓ Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) αποτελεί την πρώτη πλήρη και ολοκληρωμένη Κοινή πολιτική από την ίδρυση κιόλας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ε.Κ.), το 1957, με τη Συνθήκη της Ρώμης. *σελ 551 Α.Ε.Α.*

✓ Το γεγονός ότι η ΚΑΠ αποτέλεσε την πρώτη (και για σειρά ετών ουσιαστικά τη μόνη ολοκληρωμένη) Ευρωπαϊκή πολιτική δεν είναι τυχαίο και έχει να κάνει αφενός με τις διαμορφωμένες εκείνη την εποχή κοινωνικές συνθήκες στην Ευρώπη και αφετέρου με τους στόχους που είχαν τεθεί για τη νεοσύστατη τότε Ε.Κ. /

✓ *Εμφάνιση* Την εποχή της θέσπισης της ΚΑΠ οι μνήμες από τον 2° Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ακόμα ιδιαίτερα έντονα νωπές στα πρώτα κράτη-μέλη της Ε.Κ. και έτσι το γεγονός ότι από τον αγροτικό τομέα εξαρτάται η διατροφή του πληθυσμού του έδωσε ιδιαίτερα μεγάλη σημασία. Έτσι, μέσα και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο παρεμβατικής πολιτικής που επικρατούσε τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες στην Ευρώπη, το κάθε κράτος είχε αναπτύξει μία έντονα παρεμβατική πολιτική για τον αγροτικό τομέα η οποία και διέφερε από το ένα στο άλλο κράτος.

Εμφάνιση Βασικός στόχος που έθεσαν τα έξι ιδρυτικά μέλη της Ε.Κ. ήταν η δημιουργία της Κοινής Αγοράς στο εσωτερικό της Κοινότητας και η κοινή εμπορική αντιμετώπιση των τρίτων χωρών. Για να συμβεί όμως αυτό στον - έντονα παρεμβατικό σε κάθε κράτος μέλος- αγροτικό τομέα έπρεπε να ισχύουν, όσο περισσότερο γίνεται, κοινοί κανόνες ανταγωνισμού, δηλαδή να εφαρμόζεται μία Κοινή Αγροτική Πολιτική. Διαφορετικά, οι διαφορετικοί κανόνες που ίσχυαν σε κάθε κράτος μέλος θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αθέμιτο ανταγωνισμό εις βάρος των χωρών με τη μικρότερη προστασία.

Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τους κοινωνικούς παράγοντες που οδήγησαν και το κάθε κράτος χωριστά στην εφαρμογή μιας αγροτικής πολιτικής (η ανάγκη εξασφάλισης της απαιτούμενης σε κρίσιμες περιπτώσεις αυτάρκειας, η ανάγκη στήριξης του πληθυσμού της υπαίθρου κλπ) οδήγησαν στην καθιέρωση και την εφαρμογή της ΚΑΠ.

β. Στόχοι της ΚΑΠ

Με την ΚΑΠ ασχολούνται τα άρθρα 39-47 της συνθήκης της Ρώμης, οι δε στόχοι της, οι οποίοι αναφέρονται στο άρθρο 39 είναι οι:

1. Η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση της ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής καθώς και της άριστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής.
2. Η εξασφάλιση, έτσι, ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στην γεωργία.
3. Η σταθεροποίηση των αγορών των αγροτικών προϊόντων
4. Η εξασφάλιση του εφοδιασμού της Κοινοτικής Αγοράς
5. Η εξασφάλιση λογικών τιμών κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές.

(Παπαγεωργίου 1995)

Είναι φανερό ότι αυτό που επιθυμούσε η Ε.Κ. με την εφαρμογή της ΚΑΠ ήταν η εξασφάλιση της διατροφής του πληθυσμού με την αύξηση της Ευρωπαϊκής παραγωγής (σε τιμές που δεν θα ήταν πολύ υψηλές για τον καταναλωτή) και ταυτόχρονα η βελτίωση στο μέγιστο δυνατό βαθμό της ποιότητας ζωής των αγροτών εξασφαλίζοντας στους παραγωγούς ικανοποιητικές τιμές πώλησης των προϊόντων τους. Δηλαδή με άλλα λόγια βασικός στόχος ήταν η εξασφάλιση της ομαλότητας της αγοράς του κάθε προϊόντος διατηρώντας παράλληλα τις τιμές ανάμεσα σε ένα ανώτατο και ένα

κατώτατο όριο έτσι ώστε να είναι αποδεκτές και από τους παραγωγούς και από τους καταναλωτές.

4. Βασικές αρχές της ΚΑΠ

Το επόμενο βήμα για τη θεμελίωση της ΚΑΠ έγινε στη διάσκεψη που έλαβε χώρα στην Ιταλική πόλη Stressa το 1958. Σ' αυτή τη διάσκεψη ορίστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές και αρχές της ΚΑΠ οι οποίες συνοψίζονται στα ακόλουθα τρία βασικά σημεία (Παπαγεωργίου 1995):

1. Η **δημιουργία ενιαίας αγοράς** και η ελεύθερη κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων μεταξύ των κρατών-μελών. Αυτό επιτυγχάνεται με τη θέσπιση κοινών τιμών και κανόνων ανταγωνισμού και παράλληλα με την κατάργηση όλων των εμποδίων διακίνησης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής αγοράς. Η ενιαία αγορά προϋποθέτει κοινή διαχείριση της αγοράς και ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.
2. Η **κοινοτική προτίμηση**, δηλαδή η δημιουργία καθεστώτος που να εξασφαλίζει το προβάδισμα των κοινοτικών προϊόντων στην κοινοτική αγορά, έναντι των προϊόντων των τρίτων χωρών. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα εισάγονται προϊόντα από τρίτες χώρες μόνο όταν υπάρχει έλλειψη στην Κοινότητα, αλλά ότι θα υπάρχουν μηχανισμοί που θα καθιστούν τα κοινοτικά προϊόντα περισσότερο ανταγωνιστικά στην κοινοτική αγορά, με σκοπό την εξασφάλιση σταθερότητας στα γεωργικά εισοδήματα και ομαλότητας στον εφοδιασμό της αγοράς.
3. Η **χρηματοδοτική αλληλεγγύη**, δηλαδή την καταβολή των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή της ΚΑΠ από τους κοινούς πόρους της Κοινότητας και όχι από τα κράτη-μέλη στα οποία πραγματοποιούνται οι δαπάνες.

δ. Χρηματοδοτικά μέσα και οργάνωση της ΚΑΠ

Για τη χρηματοδότηση των μέτρων που είναι απαραίτητα για την επίτευξη των στόχων της ΚΑΠ ιδρύθηκε το 1962 το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΓΤΠΕ) που είναι περισσότερο γνωστό ως FEOGA από τα αντίστοιχα αρχικά της ονομασίας του στη γαλλική γλώσσα (Fonds Europeen d' Orientation et de Garantie Agricole). Οι δύο κατευθύνσεις του ταμείου αυτού (προσανατολισμός και εγγυήσεις) δείχνουν και τις δύο κατευθύνσεις εφαρμογής της ΚΑΠ, δηλαδή

- του **προσανατολισμού** των γεωργικών διαρθρώσεων προς την επιθυμητή κατεύθυνση και
- την **προσφορά εγγυήσεων** για την ομαλή λειτουργία των αγορών των γεωργικών προϊόντων.

Άρα, το τμήμα προσανατολισμού αντιστοιχεί στη διαρθρωτική πολιτική και το τμήμα εγγυήσεων στην πολιτική τιμών και επιδοτήσεων.

Η άσκηση της πολιτικής εγγυήσεων, για κάθε προϊόν, προϋποθέτει τη θέσπιση κοινών κανόνων και μέτρων που να διέπουν την αγορά του προϊόντος και τα οποία συνολικά ονομάζονται "Κοινή Οργάνωση Αγοράς" για κάθε προϊόν. Οι πρώτες κοινές οργανώσεις αγοράς (ΚΟΑ) θεσπίστηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '60 και αφορούσαν το γάλα, το βόειο κρέας, τη ζάχαρη, το ρύζι, τους ελαιούχους σπόρους και το ελαιόλαδο. Στη συνέχεια όλο και περισσότερα προϊόντα καλύφθηκαν από κοινοτικά μέτρα με την τάση αυτή να συνεχίζεται μετά και από κάθε διεύρυνση της Ε.Κ. Για παράδειγμα μετά την προσχώρηση της Ελλάδας εντάχθηκαν σε κοινοτικό καθεστώς το βαμβάκι και τα νωπά βερίκοκα ενώ θεσπίστηκε και η ενίσχυση στο ρύζι τύπου Indica. Έτσι σήμερα, έχει θεσπιστεί ΚΟΑ για τα περισσότερα προϊόντα και ελάχιστα βρίσκονται εκτός των ρυθμίσεων της ΚΑΠ (πατάτες, μέλι).

§ Τα μέτρα της ΚΑΠ

Τα πολυάριθμα μέτρα που περιλαμβάνει η ΚΑΠ μπορούν να ενταχθούν σε τρεις κατηγορίες (Μπουρδάρας 1997):

- Στην **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνονται όλα τα μέτρα που δεν σχετίζονται ούτε με το προϊόν αυτό καθαυτό, αλλά ούτε και με τους παραγωγικούς συντελεστές. Πρόκειται, δηλαδή, για μέτρα που αφορούν την κτηνιατρική, τη φυτοπροστασία, τη σποροπαραγωγή και την έρευνα και νομοθεσία των τροφίμων.
Το χαρακτηριστικό της ενότητας αυτής είναι ότι τα κοινοτικά μέτρα διακρίνονται μάλλον από κάποια ατολμία και οι τομείς διέπονται κυρίως από την εθνική νομοθεσία των κρατών-μελών. Η κοινοτική προσπάθεια συνίσταται κυρίως στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών έτσι ώστε να μην τίθενται εμπόδια κατά τις συναλλαγές στο εσωτερικό της Ε.Ε. - ιδιαίτερα μετά το 1993 και την εφαρμογή του προγράμματος της εσωτερικής αγοράς.
- Στη **δεύτερη ενότητα** περιλαμβάνονται τα μέτρα εκείνα που αφορούν κυρίως τους παραγωγικούς συντελεστές, δηλαδή τα μέτρα διαρθρωτικής πολιτικής. Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής αυτής είναι η μη σύνδεση της με το γεωργικό προϊόν και ο μέσο-μακροπρόθεσμος χαρακτήρας της. Τα μέτρα και γενικότερα η διαρθρωτική πολιτική έχουν ως βασικές προτεραιότητες τη βελτίωση των εισοδημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (κυρίως αυτών που βρίσκονται σε χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης), τη διατήρηση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, την ενθάρρυνση για τεχνολογική βελτίωση και αύξηση της παραγωγικότητας (που όμως δεν θα αυξάνει τα πλεονάσματα στην παραγωγή των ήδη πλεονασματικών προϊόντων) και την ενίσχυση των νέων αγροτών.
- Στην **τρίτη ενότητα** περιλαμβάνονται όλες οι ρυθμίσεις και τα μέτρα που αφορούν ένα συγκεκριμένο προϊόν, δηλαδή οι ΚΟΑ για τα προϊόντα. Τέτοια

μέτρα είναι οι εγγυημένες τιμές, οι ενισχύσεις στην παραγωγή, οι εξαγωγικές επιδοτήσεις, η παρέμβαση και αποθεματοποίηση κλπ.

στ. Σημασία, αποτελέσματα, κριτική και εξέλιξη της ΚΑΠ

Η ΚΑΠ όντας -για πολύ μεγάλο διάστημα- ουσιαστικά η μόνη Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική απορροφούσε πάντα εξαιρετικά σημαντικό ποσοστό του προϋπολογισμού. Το ποσοστό αυτό, στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80 άγγιζε το 80% του συνολικού προϋπολογισμού. Από τα ποσά αυτά, το 95% περίπου προοριζόταν για την εξυπηρέτηση των στόχων της πολιτικής εγγυήσεων και μόλις το 5% για την πολιτική προσανατολισμού παρότι με την ίδρυση του FEOGA το 1962 προβλεπόταν ότι τα αντίστοιχα ποσοστά θα ήταν 75% - 25%. Εν τω μεταξύ, σαν αποτέλεσμα της επιτυχίας της ΚΑΠ, από τη δεκαετία του '70 είχε ήδη επιτευχθεί αυτάρκεια στα περισσότερα από τα γεωργικά προϊόντα με αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλων ποσοτήτων ως πλεονάσματα τα οποία για να εξαχθούν έπρεπε να ενισχυθούν με εξαγωγικές επιδοτήσεις, συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση των δαπανών της ΚΑΠ.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα που είχαν προκύψει, η Ε.Κ. έλαβαν διάφορα μέτρα με βασική κατεύθυνση τον περιορισμό των θεσμικών τιμών ώστε τελικά να αντιστραφεί η πορεία της συνεχούς αύξησης της παραγωγής. Αυτές οι προσπάθειες έφεραν τελικά τα αντίθετα αποτελέσματα, αφού με μειωμένες αλλά εγγυημένες τιμές, το μόνο που έμενε στους παραγωγούς για την αύξηση του εισοδήματός τους ήταν η αύξηση της παραγωγής. Το 1988 αποφασίστηκε μία σειρά μέτρων ελέγχου της παραγωγής (παράλληλα με τις ρυθμίσεις για τις θεσμικές τιμές) τα οποία ονομάστηκαν «σταθεροποιητές». Παράλληλα, ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του '80, άρχισε και μία προσπάθεια ενίσχυσης της πολιτικής προσανατολισμού με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση του ποσοστού ως προς τις συνολικές δαπάνες της ΚΑΠ. Πρέπει να

σημειωθεί ότι η σημαντική αυτή ενίσχυση των δαπανών για τη διαρθρωτική πολιτική βοηθήθηκε παράλληλα και από την ενίσχυση της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε. (η οποία εκφράστηκε στη χώρα μας κυρίως με την εφαρμογή των ΚΠΣ) και του συντονισμού των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Ε. που αποφασίστηκε το 1988.

Όμως τα προβλήματα παρέμειναν και όπως διαπιστώνεται σε έγγραφο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το 1991:

- Η παραγωγή αυξήθηκε κατά 2% ετησίως μεταξύ 1973 και 1988, ενώ η εσωτερική κατανάλωση αυξήθηκε μόλις κατά 0,5% ετησίως.
- Η σύνδεση της ενίσχυσης με τον όγκο της παραγωγής είχε σαν αποτέλεσμα να ενισχύονται οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις και έτσι -όπως εκτιμήθηκε- το 80% των ενισχύσεων του FEOGA το απολάμβαναν περίπου το 20% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- Οι δαπάνες του τμήματος εγγυήσεων του FEOGA έφτασαν από 4,5 δις ECU το 1975 στα 31,5 δις ECU το 1991 (11,5 δις ECU σε τιμές 1975), ενώ την ίδια περίοδο η πραγματική αξία των γεωργικών εισοδημάτων αυξήθηκε ελάχιστα.
- Οι σταθεροποιητές του 1988 είχαν ασήμαντη επίπτωση τόσο διαρθρωτική όσο και στη ρύθμιση των αγορών των αγροτικών προϊόντων.

(Παπαγεωργίου 1995)

Ετσι η Ε.Κ. ξεκίνησε τη λεγόμενη αναθεώρηση της ΚΑΠ το 1992 (ξεκίνησε με την αναθεώρηση των ΚΟΑ των σιτηρών, του βοείου κρέατος και του γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων το 1992, συνεχίστηκε για την πλειοψηφία των προϊόντων υπό Κοινοτικό καθεστώς και οι πρόσφατες προτάσεις της Επιτροπής της Ε.Ε. με τον τίτλο Agenda 2000 περιλαμβάνουν μία νέα αναθεώρηση του Κοινοτικού καθεστώτος αρχικά για τις ίδιες τρεις ΚΟΑ) αναπροσαρμόζοντας ορισμένους στόχους, όπως την αύξηση της παραγωγικότητας που έδωσε τη θέση της στη μείωση του κόστους, τη βελτίωση της ποιότητας και το σεβασμό του περιβάλλοντος. Όλα αυτά επιτυγχάνονται με την αποσύνδεση (σε ολοένα αυξανόμενο βαθμό) της

ενίσχυσης από τον όγκο παραγωγής ώστε παράλληλα να επιτευχθεί και μείωση της επιβάρυνσης του Κοινοτικού προϋπολογισμού για την ΚΑΠ. Έτσι σήμερα το ποσοστό των δαπανών του Κοινοτικού προϋπολογισμού που απορροφά η εφαρμογή της ΚΑΠ δεν ξεπερνά το 50% ενώ το ποσοστό των δαπανών της πολιτικής προσανατολισμού έχει ξεπεράσει το 15%.

Αυτό που γενικά μπορεί να υποστηριχθεί είναι ότι η ΚΑΠ αποτελεί μία επιτυχημένη πολιτική (μάλιστα αναφέρεται συνήθως ότι έπεσε θύμα της επιτυχίας της) αφού η πλειοψηφία των στόχων της διαχρονικά επιτεύχθηκαν: η παραγωγικότητα αυξήθηκε, το βιοτικό επίπεδο των αγροτών διαφυλάχθηκε, η επάρκεια σε τρόφιμα διασφαλίστηκε και οι τιμές του καταναλωτή δεν είναι παράλογες. Δεν μπορεί όμως να λεχθεί το ίδιο για την ισορροπία των αγορών και την περιφερειακή ανάπτυξη (Μπουρδάρας 1997).

ζ. Μηχανισμοί της ΚΑΠ

Η οργάνωση των αγορών για τα διάφορα προϊόντα στηρίζεται σε δύο βασικά και αντίθετα συστήματα: το κλασικό ή σύστημα εισφορών-επιστροφών και το σύστημα των ενισχύσεων στην παραγωγή ή σύστημα ελλειμματικών πληρωμών (Deficiency Payments). Η βασική διαφορά στα δύο αυτά συστήματα βρίσκεται στο ποιος επιβαρύνεται με την κάλυψη της διαφοράς μεταξύ της χαμηλότερης διεθνούς τιμής και της υψηλότερης τιμής στην εσωτερική αγορά.

- Σύμφωνα με το κλασικό σύστημα, η διαφορά μεταξύ των κοινοτικών και των διεθνών τιμών καλύπτεται από μία εξαγωγική επιδότηση εάν πρόκειται για εξαγωγή, ή αντίστοιχα από ένα εισαγωγικό τέλος (εισφορά) εάν πρόκειται για εισαγωγή. Όπως γίνεται φανερό, την επιβάρυνση των υψηλών κοινοτικών τιμών τη φέρουν οι καταναλωτές της Ε.Ε. αφού αυτοί είναι που τελικά πληρώνουν τις υψηλές τιμές σε σχέση με τις χαμηλές που θα πλήρωναν χωρίς την εφαρμογή της ΚΑΠ.

- Σύμφωνα με το σύστημα των ελλειμματικών πληρωμών ο κοινοτικός παραγωγός εισπράττει τις χαμηλές διεθνείς τιμές ακόμα και αν πουλάει στην εσωτερική αγορά, αλλά ο κοινοτικός προϋπολογισμός επεμβαίνει σε όλο το εύρος της παραγωγής και επιδοτεί τον αγρότη με ένα ποσό που αποτελεί την ελλειμματική πληρωμή. Το ποσό αυτό μπορεί να είναι συνδεδεμένο με τον όγκο της παραγωγής (π.χ. ανά κιλό προϊόντος) αλλά μπορεί και να είναι ανεξάρτητο από τον όγκο της παραγωγής (π.χ. ανά ζώο ή ανά στρέμμα). Ο τελικός στόχος είναι η ακαθάριστη πρόσδοδος να ανέβει σε ένα επιθυμητό επίπεδο το οποίο ορίζεται θεσμικά.

Άρα και στα δύο συστήματα κάποιος πληρώνει τη διαφορά μεταξύ κοινοτικών και διεθνών τιμών: είτε ο καταναλωτής είτε ο προϋπολογισμός (δηλαδή ο φορολογούμενος).

Σε προϊόντα με υψηλό βαθμό αυτάρκειας (π.χ. ζάχαρη) επιλέγεται το κλασικό σύστημα γιατί διαφορετικά το κόστος για τον κοινοτικό προϋπολογισμό θα ήταν πολύ μεγάλο. Από την άλλη σε προϊόντα με μεγάλη ελλειμματικότητα (π.χ. βαμβάκι) επιλέγεται το σύστημα της ενίσχυσης στην παραγωγή, με βάση το σκεπτικό ότι για μια μικρή παραγωγή δεν είναι σκόπιμο να επιβαρυνθεί ολόκληρη η κατανάλωση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία των προϊόντων εφαρμόζονται συστήματα που δεν είναι αμιγώς τα συστήματα που περιγράφηκαν παραπάνω αλλά είναι ενδιάμεσες περιπτώσεις όπου η κάλυψη της διαφοράς μεταξύ των διεθνών και των κοινοτικών τιμών γίνεται εν μέρει από τους καταναλωτές και εν μέρει από τους φορολογούμενους.

Αξίζει εδώ να τονιστεί η λειτουργία του μηχανισμού της **Κοινοτικής παρέμβασης** στη στήριξη του εισοδήματος του παραγωγού.

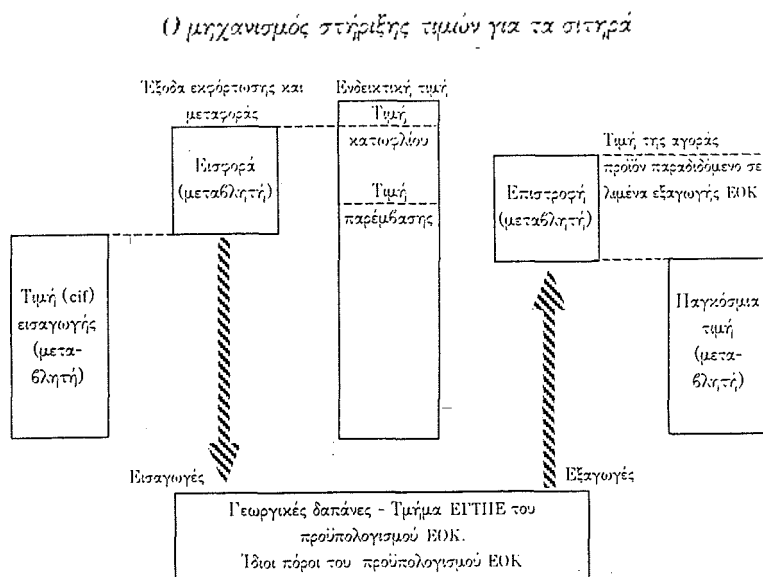
Με τον όρο παρέμβαση εννοούμε την υποχρέωση ειδικών φορέων απόσυρσης σε κάθε κράτος-μέλος να αγοράζουν για λογαριασμό της Ε.Ε. την ποσότητα των προϊόντων που τους προσφέρεται από τους παραγωγούς. Η τιμή που εισπράττουν οι παραγωγοί είναι η τιμή εξαγοράς στην παρέμβαση. Στόχος του μηχανισμού αυτού είναι η απόσυρση ενός μέρους της παραγωγής από την

αγορά ώστε να εξασφαλιστεί ικανοποιητική τιμή αγοράς για τους παραγωγούς. Είναι προφανές ότι οι τιμές του παραγωγού στην αγορά δεν μπορούν να πέσουν ποτέ κάτω από την τιμή παρέμβασης.

Από την άλλη πλευρά, οι τιμές του παραγωγού δεν μπορούν να ανεβούν υψηλότερα από τις τιμές στις οποίες η Κοινότητα επιτρέπει στα προϊόντα των τρίτων χωρών να περνούν τα σύνορα της. Έτσι, με αυτό το μηχανισμό καθορίζονται ουσιαστικά το ανώτατο και το κατώτατο όριο μέσα στο οποίο επιτρέπεται να κινηθούν οι τιμές που θα απολαύσουν οι παραγωγοί της Ε.Ε.

Ο τρόπος δράσης του μηχανισμού αυτού φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, το οποίο περιγράφει την ΚΟΑ που ίσχυε για τα σιτηρά μέχρι την αναθεώρηση του 1992 και που ουσιαστικά αποτέλεσε το σημείο αναφοράς για τη δημιουργία της ΚΑΠ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΠΗΓΗ: Παπαγεωργίου 1995.

Όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα, ο τρόπος στήριξης της αγοράς περιλαμβάνει τρεις τιμές καθοριζόμενες σε κοινοτικό επίπεδο

(θεσμικές τιμές). Κατ' αρχήν υπάρχει μια επιθυμητή τιμή (ενδεικτική τιμή), ικανοποιητική για τους παραγωγούς και λογική για τους καταναλωτές και μια κατώτατη τιμή (τιμή παρέμβασης) ανεκτή για τους παραγωγούς. Με τις δύο αυτές τιμές μπορούσε να αναμένεται ότι οι τιμές του κοινοτικού προϊόντος στην αγορά θα κυμαίνονταν μεταξύ των καθοριζόμενων τιμών. Σε ότι αφορά τα εισαγόμενα ομοειδή προϊόντα αποφασίστηκε μία τιμή η οποία ονομάστηκε τιμή κατωφλίου και η οποία καθορίστηκε σε τέτοιο επίπεδο για τα εισαγόμενα ώστε:

- υπό ομαλές συνθήκες αγοράς, να μην ανταγωνίζονται τα κοινοτικά προϊόντα και να εξασφαλίζεται έτσι η αρχή της *Κοινοτικής Προτίμησης*
- σε περιπτώσεις ανεπάρκειας της προσφοράς να καλύπτονται οι ανάγκες με εισαγωγές σε τιμές πλησίον της λογικής τιμής για τον καταναλωτή και
- να μη συμφέρει η παράδοση εισαγομένων προϊόντων σε κοινοτικό φορέα παρέμβασης

(Παπαγεωργίου 1995)

Διαμορφούμενες τάσεις και προοπτικές της ΚΑΠ

Στη σημερινή εποχή η ΚΑΠ βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σημείο κατά το οποίο παράγοντες τόσο ενδοκοινοτικοί όσο και διεθνείς ωθούν προς τον επαναπροσδιορισμό της:

- Όπως ήδη αναφέρθηκε η ΚΑΠ θεωρείται από πολλούς ότι έπεσε θύμα της επιτυχίας της. Ο χαρακτηρισμός αυτός έχει δύο στοιχεία, τα οποία έχουν ήδη περιγραφεί: από τη μία ότι η ΚΑΠ επέτυχε σε γενικές γραμμές στους στόχους που είχε θέσει αλλά από την άλλη δημιούργησε προβλήματα που επιβάλλουν τη μετεξέλιξη της και την αναπροσαρμογή των στόχων της. Τα προβλήματα αυτά έχουν να κάνουν με τη δημιουργία των υπερβολικών πλεονασμάτων, των οποίων η εξαγωγή εκτός κοινότητας με τις εξαγωγικές επιδοτήσεις οδήγησε στη διόγκωση των δαπανών κυρίως προς όφελος των

μεγάλων παραγωγών με αποτέλεσμα να υπάρχουν πιέσεις για περιορισμό μιας πολιτικής που μέχρι πρόσφατα απορροφούσε πάνω από το 50% των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού. /Πρέπει να σημειωθεί ότι με στόχο τον περιορισμό των δαπανών αυτών έχει τεθεί ένας περιορισμός στην

δυνατότητα αύξησης των δαπανών για την ΚΑΠ (η λεγόμενη "κατευθυντήρια γραμμή") που λέει ότι η αύξηση των δαπανών για την ΚΑΠ κάθε χρόνο -σε πανευρωπαϊκό επίπεδο- δεν μπορεί να ξεπερνάει το 74% του ποσοστού αύξησης του κοινοτικού ΑΕΠ.

- Οι διεθνείς παράγοντες έχουν να κάνουν με τις πιέσεις προς την Ευρωπαϊκή πλευρά για μείωση της προστασίας της Ευρωπαϊκής γεωργίας, αφού θεωρείται ότι στρεβλώνεται ο παγκόσμιος ανταγωνισμός. Οι πιέσεις αυτές οδήγησαν στην υπογραφή της συμφωνίας του Γύρου της Ουρουγουάης στα πλαίσια της GATT. Στα πλαίσια της συμφωνίας αυτής, η Ευρωπαϊκή πλευρά δεσμεύθηκε να περιορίσει την προστασία της γεωργίας με διάφορους τρόπους (περιορισμός εξαγωγικών επιδοτήσεων, περιορισμός όγκου επιδοτούμενων εξαγωγών κλπ) ενώ στο νέο γύρο διαπραγματεύσεων που πρόκειται να ξεκινήσει στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) ο οποίος αντικατέστησε τη GATT οι περιορισμοί στην προστασία αναμένεται να επεκταθούν (Μοντσάτσος 1995).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, εντάσσονται και οι αλλαγές που δρομολογήθηκαν στην ΚΑΠ από το 1992 με την αναθεώρηση και τις όποιες αλλαγές συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Βασική κατεύθυνση των αλλαγών της ΚΑΠ είναι η μείωση της προστασίας (η οποία βασικά εκφράζεται με μείωση των θεσμικών τιμών που αντανakλούν σε μείωση και των τιμών που απολαμβάνουν οι παραγωγοί) και αντιστάθμιση των εισοδηματικών απωλειών με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις (αφού θεωρείται ότι η επιβάρυνση του κοινοτικού προϋπολογισμού είναι μικρότερη με αυτό τον τρόπο) οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τον όγκο παραγωγής του κάθε παραγωγού και χορηγούνται είτε ανά στρέμμα είτε ανά ζώο. Οι ενισχύσεις αυτές παρότι είναι ανεξάρτητες από τον όγκο παραγωγής, σε ότι

αφορά τη συμφωνία της GATT εντάσσονται στο λεγόμενο "Μπλε Κουτί" της συμφωνίας. Τα μέτρα αυτά είναι κατά κάποιο τρόπο μέτρα σε εκκρεμότητα. Δηλαδή, ενώ έχει συμφωνηθεί να παραμείνουν σε ισχύ για την εξαετία 1995-2000 (εξαετία εφαρμογής των συμφωνηθέντων στο γύρο της Ουρουγουάης), θα τεθούν ξανά σε διαπραγμάτευση στο νέο γύρο, με τις πιθανότητες διατήρησής τους, στη σημερινή τους μορφή, να είναι πολύ μικρές.

Αυτό λοιπόν που γίνεται φανερό και το οποίο μπορούμε να πούμε για τη διαμορφούμενη από το σημείο αυτό και μετά εξέλιξη της ΚΑΠ είναι ότι υπάρχει μία στροφή της φιλοσοφίας της προς την κατεύθυνση της λιγότερης στήριξης και της αντιστάθμισης των εισοδηματικών απωλειών με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις. Τα πλεονεκτήματα της στροφής αυτής δεν είναι άλλα από τη μεγαλύτερη δυνατότητα ελέγχου των δαπανών και τη συμβατότητα με τις διεθνείς συμφωνίες, ενώ αντίθετα τα μειονεκτήματα έχουν να κάνουν ακριβώς με το ότι οι περιορισμοί στη στήριξη μπορεί να γίνουν πολύ πιο εύκολοι αφού το γεγονός ότι πληρώνει ο προϋπολογισμός και όχι ο καταναλωτής "νομιμοποιεί" τις χώρες με μεγάλη συμμετοχή στη χρηματοδότηση του κοινοτικού προϋπολογισμού να διαμαρτύρονται για περαιτέρω περιορισμό των δαπανών για την ΚΑΠ. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι στις μέρες μας γίνεται μεγάλη συζήτηση για την επανεθνικοποίηση του 25% των δαπανών για τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις της ΚΑΠ, συζήτηση που ξεκίνησε από το αίτημα της Γερμανίας κυρίως, αλλά και των υπολοίπων χωρών που συνεισφέρουν σημαντικά ποσά στον κοινοτικό προϋπολογισμό για περιορισμό της δικής τους συμμετοχής. Επίσης, ένα δεύτερο μειονέκτημα είναι ότι η αποσύνδεση των εισοδηματικών ενισχύσεων από τον όγκο παραγωγής και η χορήγηση τους με τη μορφή "κοινωνικού επιδόματος", θα μπορούσε να πει κανείς, ίσως οδηγήσει μεγάλο μέρος των παραγωγών (που στη χώρα μας εμφανίζουν και ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό πολυαπασχόλησης) σε αδιαφορία για την ποσότητα αλλά ιδιαίτερα για την ποιότητα της παραγωγής τους. Αν συνυπολογιστούν τα ιδιαίτερα προβλήματα εμπορίας και προώθησης των αγροτικών προϊόντων που ήδη είναι έντονα στην

Ελλάδα, γίνεται εύκολα αντιληπτό το ότι μία υποβάθμιση της ποιότητας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής γεωργίας στην Ε.Ε.

Η σημασία της ΚΑΠ για την Ελληνική γεωργία και περιφέρεια

Η σημασία που έχει η ΚΑΠ για την Ελληνική γεωργία είναι εξαιρετικά μεγάλη.

- Κατ' αρχάς πρέπει να σημειωθεί ότι το Ελληνικό κράτος δεν έχει το δικαίωμα να ασκήσει εθνική πολιτική στον τομέα της στήριξης των τιμών και των εισοδημάτων (δηλαδή σε ότι αφορά το σκέλος των εγγυήσεων της ΚΑΠ). Αντίθετα, έχει τεράστια "αποθέματα" άσκησης εθνικής αγροτικής πολιτικής σε ότι αφορά την πολιτική διαρθρώσεων κάτι που είναι πολύ σημαντικό αν αναλογιστούμε τα σημαντικότερα διαρθρωτικά προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας. Δυστυχώς μια τέτοια πολιτική απουσιάζει επιδεικτικά από το σχεδιασμό του αρμόδιου Υπουργείου Γεωργίας το οποίο αρκείται ουσιαστικά απλά και μόνο σε ρόλο διεκπεραιωτή της ΚΑΠ και σε ρόλο πυροσβέστη (όποτε είναι δυνατό αυτό) κάθε φορά που δημιουργούνται προβλήματα των οποίων η αφετηρία τελικά δεν είναι άλλη από τα διαρθρωτικά προβλήματα που ακριβώς αντιμετωπίζει η Ελληνική γεωργία και τα οποία δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά με ένα μέσο-μακροχρόνιο σχεδιασμό.
- Για να γίνει αντιληπτή η σημασία της ΚΑΠ για την γεωργία της χώρας μας αρκεί να αναφερθεί ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις περίπου το 40-45% της ακαθάριστης γεωργικής προσόδου προέρχεται από την εφαρμογή της ΚΑΠ. Αν μάλιστα από την ακαθάριστη πρόσοδο αφαιρέσουμε ένα ποσοστό περίπου 25% που αφορά στις γεωργικές εισροές συμπεραίνουμε ότι η εφαρμογή της ΚΑΠ συντελεί στη δημιουργία ποσοστού μεγαλύτερου από 50% της Καθαρής Προστιθέμενης Αξίας, δηλαδή του αγροτικού εισοδήματος (Μπουρδάρης 1997).

- Στα δεδομένα αυτά πρέπει να συνυπολογίσουμε ότι η γεωργία απορροφά περισσότερο από το 55% των κοινοτικών πόρων που εισρέουν στην Ελλάδα, δηλαδή περισσότερο από τους διπλάσιους πόρους που αντιστοιχούν στη χώρα μας κάθε χρόνο μέσω του Β' πακέτου Delors.
- Ένα τελευταίο χρηματοοικονομικό στοιχείο που δείχνει τη μεγάλη σημασία της ΚΑΠ για την ελληνική γεωργία έχει να κάνει με το ποσοστό των επενδύσεων στον τομέα αυτό (δημόσιων και ιδιωτικών) που προέρχονται από τις διαρθρωτικές ενέργειες της ΚΑΠ. Συγκεκριμένα έχει υπολογιστεί ότι ένα ποσοστό περίπου 45% των επενδύσεων χρηματοδοτούνται από την πολιτική προσανατολισμού της ΚΑΠ (Μέρμηγκας 1995).

Από τα όσα προαναφέρθηκαν γίνεται φανερό η εξάρτηση του Ελληνικού γεωργικού τομέα από την ΚΑΠ.

Όπως είναι γνωστό η σημασία της γεωργίας για την Ελληνική περιφέρεια είναι πολύ μεγάλη. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, στην πλειοψηφία των νομών της χώρας το ποσοστό του ΑΕΠ που προέρχεται από τη γεωργία ξεπερνάει το 20% και φτάνει μέχρι το 50% (Καρδίτσα) σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1996. Η σημασία της γεωργίας προκύπτει αντίστοιχα μεγάλη και από τα στοιχεία για την απασχόληση. Αν συνυπολογίσουμε και το γεγονός ότι και άλλοι τομείς της τοπικής οικονομίας (ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές) όπως π.χ. το εμπόριο και η μεταποίηση στηρίζονται κυρίως σε προϊόντα του πρωτογενή τομέα μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε την ιδιαίτερα μεγάλη σημασία που έχει η γεωργία για την ελληνική περιφέρεια.

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω γίνεται φανερό και η αλληλουχία της σημασίας που παίζει η ΚΑΠ στην Ελληνική περιφέρεια:

Η κύρια οικονομική δραστηριότητα στην περιφέρεια είναι η γεωργική, η άσκηση της οποίας εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό -όπως ήδη φάνηκε- από την εφαρμογή της ΚΑΠ. Άρα τελικά οι περιφερειακές επιπτώσεις της ΚΑΠ, σε χρηματοοικονομικό επίπεδο, είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Στον πίνακα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται το ποσοστό του ΑΕΠ που προέρχεται από τη γεωργία σε κάθε νομό και το ποσοστό των

απασχολουμένων στη γεωργία σε κάθε περιφέρεια, αφού μόνο σε επίπεδο περιφέρειας διατίθενται ετήσια στοιχεία για την απασχόληση από την ΕΣΥΕ, με βάση την έρευνα εργατικού δυναμικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

[1] : Ποσοστό (%) του ΑΕΠ που προέρχεται από τη γεωργία (1994)

[2] : Ποσοστό (%) απασχολουμένων στη γεωργία (1996)

	[1]	[2]		[1]	[2]
Αν. Μακεδονία - Θράκη	25%	43%	Δυτική Ελλάδα	27%	42%
ΕΒΡΟΣ	33%		ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	33%	
ΡΟΔΟΠΗ	29%		ΑΧΑΪΑ	15%	
ΞΑΝΘΗ	27%		ΗΛΕΙΑ	43%	
ΔΡΑΜΑ	36%		Στερεά Ελλάδα	22%	31%
ΚΑΒΑΛΑ	7%		ΦΘΙΩΤΙΔΑ	30%	
Κεντρική Μακεδονία	18%	21%	ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ	14%	
ΣΕΡΡΕΣ	39%		ΦΩΚΙΔΑ	16%	
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	7%		ΒΟΙΩΤΙΑ	18%	
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	15%		ΕΥΒΟΙΑ	21%	
ΚΙΛΚΙΣ	40%		Αττική	2%	1%
ΠΕΛΛΑ	38%		Πελοπόννησος	30%	46%
ΗΜΑΘΙΑ	29%		ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	36%	
ΠΙΕΡΙΑ	33%		ΑΡΓΟΛΙΔΑ	30%	
Δυτική Μακεδονία	13%	26%	ΑΡΚΑΔΙΑ	16%	
ΦΛΩΡΙΝΑ	26%		ΜΕΣΣΗΝΙΑ	30%	
ΚΟΖΑΝΗ	9%		ΛΑΚΩΝΙΑ	36%	
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	14%		Βόρειο Αιγαίο	20%	25%
ΓΡΕΒΕΝΑ	24%		ΛΕΣΒΟΣ	28%	
Ήπειρος	17%	33%	ΧΙΟΣ	8%	
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	13%		ΣΑΜΟΣ	13%	
ΑΡΤΑ	25%		Νότιο Αιγαίο	10%	10%
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	17%		ΚΥΚΛΑΔΕΣ	21%	
ΠΡΕΒΕΖΑ	18%		ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	5%	
Θεσσαλία	35%	39%	Κρήτη	31%	35%
ΛΑΡΙΣΑ	32%		ΧΑΝΙΑ	36%	
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	30%		ΡΕΘΥΜΝΟ	22%	
ΤΡΙΚΑΛΑ	27%		ΗΡΑΚΛΕΙΟ	33%	
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	53%		ΛΑΣΗΘΙ	25%	
Ιονίων Νήσων	17%	29%	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	15%	20%
ΚΕΡΚΥΡΑ	16%				
ΛΕΥΚΑΔΑ	13%				
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	14%				
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	27%				

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ..

Ακριβώς αυτές οι χρηματοοικονομικές επιπτώσεις θα επιχειρηθεί να διερευνηθούν στη συνέχεια. Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για αυτό το σκοπό παρουσιάζεται στο δεύτερο μέρος της εργασίας το οποίο και ακολουθεί.

ΜΕΡΟΣ 2^ο**ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ**

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) του κάθε προϊόντος προβλέπει διαφορετικές ρυθμίσεις. Οι ρυθμίσεις αυτές, όπως ήδη αναφέρθηκε, μπορεί να περιλαμβάνουν μέτρα στήριξης των τιμών της εσωτερικής αγοράς της Ε.Ε. σε επίπεδο υψηλότερο από το επίπεδο των διεθνών τιμών ή άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις (που μπορεί να συνδέονται με το ύψος της παραγωγής μπορεί όμως και να είναι ανεξάρτητες από αυτό) ή τέλος (όπως είναι και το πιο συνηθισμένο) ένα συνδυασμό μέτρων στήριξης των εσωτερικών τιμών και των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων.

Έτσι, γενικά μιλώντας, μπορούμε να πούμε ότι η ΚΑΠ στηρίζει το εισόδημα των παραγωγών -και την αγροτική παραγωγή γενικότερα- με μέτρα για τη διατήρηση υψηλών τιμών στο εσωτερικό της Κοινότητας (ονομαστική προστασία) και με τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις από την άλλη. Συνεπώς σε μία προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της ΚΑΠ εγγυήσεων -σε χρηματοοικονομικό επίπεδο- θα έπρεπε να συνυπολογιστεί το αποτέλεσμα από την ονομαστική προστασία και οι άμεσες στους παραγωγούς εισοδηματικές ενισχύσεις που δίνονται ανάλογα με το προϊόν.

Ακριβώς αυτή η μεθοδολογία θα ακολουθηθεί για τον υπολογισμό του συνολικού χρηματοοικονομικού αποτελέσματος κατά νομό και κατ' επέκταση κατά περιφέρεια. Έχουμε λοιπόν:

$$\text{Συνολικό Αποτέλεσμα} = \text{Αποτέλεσμα Προστασίας} + \text{Άμεσες Ενισχύσεις}$$

██████████ θα υπολογιστεί με βάση την αξία της παραγωγής κατά νομό (δηλαδή ουσιαστικά τη σύνθεση της παραγωγής) με τη χρήση των Ποσοστών Ονομαστικής Προστασίας (ΠΟΠ) για κάθε προϊόν. Ο υπολογισμός βασίζεται στο σκεπτικό ότι η ονομαστική προστασία αυξάνει την αξία της παραγωγής, ανεξάρτητα από το χωρικό επίπεδο εξέτασης. Έτσι τελικά, η αξία της παραγωγής είναι υψηλότερη από αυτή που θα ήταν αν δεν

υπήρχε η ονομαστική προστασία κατά κάποιο ποσό. Το ποσό αυτό αποτελεί το αποτέλεσμα προστασίας, ο δε τρόπος υπολογισμού του δίνεται αμέσως παρακάτω.

Έστω ότι για ένα ορισμένο έτος και ένα ορισμένο νομό ισχύουν τα εξής:

Π_A : το ποσοστό προστασίας για το προϊόν A

Y_A : η αξία της παραγωγής του προϊόντος A

X_A : η αξία της παραγωγής σε διεθνείς τιμές (αν δεν υπήρχε η ΚΑΠ)

Το ποσοστό προστασίας για κάθε προϊόν είναι γνωστό, όπως και η αξία της παραγωγής του κάθε προϊόντος για κάθε νομό. Οπότε μπορούμε να υπολογίσουμε την μεταβλητή X_A και τη διαφορά $Y_A - X_A$ που αποτελεί το αποτέλεσμα της προστασίας. Συγκεκριμένα:

Αν κάνουμε την υπόθεση ότι δεν εφαρμοζόταν η ΚΑΠ η αξία της παραγωγής θα ήταν X_A . Όμως λόγω της εφαρμογής της ΚΑΠ η αξία της παραγωγής για το προϊόν A είναι

$$Y_A = X_A + (X_A \times \Pi_A) \Rightarrow X_A = Y_A / (1 + \Pi_A)$$

οπότε τελικά (και αφού έχει υπολογιστεί το X_A) όπως γίνεται εύκολα κατανοητό μπορεί να υπολογιστεί και το αποτέλεσμα προστασίας που δίνεται από το γινόμενο $X_A \times \Pi_A$ ή από τη διαφορά $Y_A - X_A$ (Μαραβέγιας 1992).

Η ίδια διαδικασία επαναλαμβάνεται για κάθε προϊόν για το οποίο ισχύει ΚΟΑ και έτσι προκύπτει αθροιστικά το συνολικό αποτέλεσμα προστασίας για το νομό και για ένα συγκεκριμένο έτος.

Με τον ίδιο τρόπο υπολογίζονται τα αποτελέσματα προστασίας για όλους τους νομούς και για υπόλοιπα έτη. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάλυση των επιπτώσεων θα γίνει για τα έτη 1989 έως 1993 ώστε να μπορεί να γίνει μία

πρώτη εκτίμηση των αποτελεσμάτων πριν και μετά από το 1992, έτος το οποίο αποτελεί σταθμό στην πορεία της ΚΑΠ με την αναθεώρηση που έγινε.

από την άλλη είναι ενισχύσεις που δίνονται απ' ευθείας στους παραγωγούς για την ενίσχυση του εισοδήματός τους. Πηγή των στατιστικών δεδομένων για τις άμεσες πληρωμές κατά νομό είναι το Υπουργείο Γεωργίας.

Αφού υπολογιστεί το συνολικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή της ΚΑΠ, τότε με βάση αυτό το συνολικό αποτέλεσμα υπολογίζονται κάποιοι δείκτες ανά κάτοικο, απασχολούμενο στη γεωργία κλπ, για την καλύτερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων αλλά και για να γίνουν πιο εύκολα και κάποιες εκτιμήσεις για τις προοπτικές της Ελληνικής γεωργίας σε χωρικό επίπεδο χαμηλότερο από το εθνικό.

Πριν από την παρουσίαση του αναλυτικού μέρους, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί για ποια προϊόντα υπάρχει και προστασία αλλά και άμεσες εισοδηματικές πληρωμές και για ποια από τα προϊόντα υπάρχει μόνο το ένα από τα δύο, δηλαδή μόνο προστασία ή μόνο άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις.

- Για τη ζάχαρη, το γάλα, το χοιρινό κρέας και το κρέας πουλερικών δεν προβλέπονται εισοδηματικές ενισχύσεις και έτσι το συνολικό χρηματοοικονομικό όφελος από την ΚΑΠ αποτελείται μόνο από το αποτέλεσμα προστασίας. Δηλαδή για αυτά τα προϊόντα η ΚΟΑ προβλέπει μόνο κάποια μέτρα (π.χ. εξαγωγικές επιδοτήσεις, παρέμβαση κλπ) τα οποία διατηρούν την εσωτερική τιμή σε υψηλό ως προς τις διεθνείς τιμές επίπεδο χωρίς όμως να προβλέπει άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις στους παραγωγούς.
- Αντίθετα για τον καπνό και το βαμβάκι το συνολικό αποτέλεσμα αποτελείται μόνο από τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις αφού για αυτά τα προϊόντα οι ΚΟΑ προβλέπουν ουσιαστικά ότι ο παραγωγός διαθέτει την παραγωγή του στη διεθνή τιμή και λαμβάνει επιπλέον ενίσχυση που

καλύπτει τη διαφορά της διεθνούς τιμής από μία επιθυμητή "εσωτερική" τιμή.

- Για τα σιτηρά, το ελαιόλαδο, τα οπωροκηπευτικά, το κρασί, το αιγοπρόβειο κρέας και το βόειο κρέας απαιτείται για τον υπολογισμό του συνολικού αποτελέσματος να υπολογιστεί το αποτέλεσμα προστασίας αλλά να ληφθούν υπόψη και οι άμεσες πληρωμές. Για τα σιτηρά οι άμεσες αυτές πληρωμές αφορούν στρεμματικές ενισχύσεις (πριν την αναθεώρηση του 1992 ίσχυαν μόνο για το σκληρό σιτάρι ενώ μετά την αναθεώρηση προβλέπονται και για τα υπόλοιπα σιτηρά σαν αντιστάθμιση στη μείωση της προστασίας). Για το ελαιόλαδο αφορούν τη λεγόμενη ενίσχυση στην παραγωγή ενώ για τα οπωροκηπευτικά την ενίσχυση για την απόσυρση της παραγωγής. Για το κρασί τις διάφορες ενισχύσεις για απόσταξη και την ενίσχυση για τη μόνιμη εγκατάλειψη αμπελώνων. Τέλος για το βόειο κρέας αφορούν τις διάφορες πριμοδοτήσεις (και ιδιαίτερα την πριμοδότηση για τις θηλάζουσες αγελάδες) ενώ για το αιγοπρόβειο κρέας την ενίσχυση ανά ζώο που χορηγείται.

Στη συνέχεια, στο τρίτο μέρος της εργασίας, παρουσιάζεται το αναλυτικό μέρος του υπολογισμού του συνολικού αποτελέσματος από την εφαρμογή της ΚΑΠ για κάθε νομό και έτος καθώς και ο υπολογισμός όλων των απαραίτητων δεικτών για την εξαγωγή ασφαλών και πλήρων συμπερασμάτων.

ΜΕΡΟΣ 3°**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η σημασία της ΚΑΠ είναι μεγάλη και οι επιπτώσεις της σημαντικές τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Η σημασία αυτή γίνεται φανερή αν ληφθεί υπόψη ότι το ύψος των πόρων που προέρχονται από την Ε.Ε. (από το τμήμα εγγυήσεων του FEOGA) και αφορούν τη γεωργία υπερβαίνει το 60% των συνολικών κοινοτικών εισπράξεων της χώρας μας.

Στον πίνακα 2 που ακολουθεί εμφανίζεται το ποσοστό της χρηματοδότησης της χώρας μας από το τμήμα εγγυήσεων του FEOGA ως προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία παραγωγής της ελληνικής γεωργίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Χρηματοδότηση του γεωργικού τομέα από το τμήμα εγγυήσεων του FEOGA
Εκατ. δρχ.

	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	Χρηματοδότηση FEOGA	Ποσοστό (%)
	[1]	[2]	[3]=[2] / [1]
1981	301.800	8.985	3,0
1982	380.361	44.625	11,7
1983	413.859	76.314	18,4
1984	538.102	84.080	15,6
1985	663.335	120.894	18,2
1986	741.680	187.813	25,3
1987	779.449	204.753	26,3
1988	921.574	217.123	23,6
1989	1.130.899	286.659	25,3
1990	1.140.910	373.390	32,7
1991	1.619.367	476.807	29,4
1992	1.578.542	527.880	33,4
1993	1.683.507	709.448	42,1
1994	1.853.830	768.114	41,4
1995	1.878.400	729.080	38,8
1996	1.973.442	858.631	43,5

ΠΗΓΗ: (1) Υπουργείο Γεωργίας - ΔΙΔΑΓΕΠ, (2) Υπουργείο Οικονομικών - Εισηγητικές εκθέσεις προϋπολογισμών

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, το ποσοστό αυτό ξεπερνάει το 40%, γεγονός που αν συνδυαστεί με το πολύ υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη γεωργία, που όπως παρουσιάστηκε σε ορισμένες περιφέρειες φτάνει το 45%, καθώς και με το πολύ υψηλό ποσοστό του ΑΕΠ κάθε νομού που προέρχεται από τη γεωργία το οποίο κατά κανόνα ξεπερνάει το 30%, γίνεται αντιληπτή η σημασία της ΚΑΠ για τον αγροτικό χώρο της χώρας μας.

Η ΚΑΠ εφαρμόζεται σε όλη την Ελλάδα με τον ίδιο τρόπο χωρίς να παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις διάφορες χωρικές ενότητες στο εσωτερικό της χώρας. Οι διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ διαφορετικών ενοτήτων, στις επιπτώσεις της εφαρμογής της, οφείλονται στα διαφορετικά χαρακτηριστικά της γεωργίας (σύνθεση παραγωγής, αριθμός απασχολούμενων κλπ) που παρουσιάζει η κάθε χωρική ενότητα και όχι σε θεσμικούς παράγοντες γιατί, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα μέτρα που προβλέπει η ΚΑΠ διαφοροποιούνται κατά προϊόν.

Προκειμένου να διερευνηθούν οι εισοδηματικές επιπτώσεις της ΚΑΠ σε περιφερειακό επίπεδο απαιτείται να συνυπολογιστούν τόσο οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις στους παραγωγούς, όσο και η μεταφορά πόρων σε κάθε περιφέρεια λόγω της στήριξης των τιμών και της διατήρησης τους στην εσωτερική αγορά της Ε.Ε. σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά των διεθνών τιμών. Επειδή το κάθε προϊόν απολαμβάνει διαφορετικού επιπέδου προστασία, συνεπάγεται ότι η μεταφορά πόρων αυτή θα εξαρτάται από τη σύνθεση της παραγωγής σε κάθε περιφέρεια. Η μεταφορά αυτή πόρων λαμβάνει χώρα από τους καταναλωτές προς τους παραγωγούς αγροτικών προϊόντων, αφού διατηρούνται υψηλές τιμές τις οποίες καταβάλουν οι καταναλωτές και τις απολαμβάνουν οι παραγωγοί, ενώ οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις επιβαρύνουν άμεσα τον προϋπολογισμό της Ε.Ε., δηλαδή τους φορολογούμενους.

Υπενθυμίζοντας, συνοπτικά, τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για να υπολογιστεί το αποτέλεσμα προστασίας πρέπει να αναφερθεί ότι

χρησιμοποιήθηκαν τα ονομαστικά ποσοστά προστασίας του κάθε προϊόντος (δείχνουν το ποσοστό κατά το οποίο η τιμή της εσωτερικής αγοράς είναι υψηλότερη από την τιμή που επικρατεί στις διεθνείς αγορές) και η ακαθάριστη αξία της παραγωγής σε κάθε περιφέρεια. Το αποτέλεσμα προστασίας συνίσταται στην αξία παραγωγής που παρατηρείται σε κάθε περιφέρεια ακριβώς λόγω της στήριξης των τιμών, δηλαδή στην αξία της παραγωγής που παράγεται παραπάνω από αυτή που θα παραγόταν αν δεν υπήρχε η προστασία. Σε αυτό το εισοδηματικό όφελος προστίθενται οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις που απολαμβάνουν οι παραγωγοί σε κάθε περιφέρεια και τελικά προκύπτει η συνολική μεταφορά πόρων στην περιφέρεια λόγω της εφαρμογής της ΚΑΠ εγγυήσεων.

Τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν είναι αδημοσίευτα της διεύθυνσης Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Γεωργίας σε ότι αφορά την ακαθάριστη αξία της παραγωγής για κάθε προϊόν καθώς και τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις, ενώ τα ποσοστά προστασίας είναι διαθέσιμα για την περίοδο 1989-1993 και προέρχονται από την εισήγηση των Ζανιά Γ. και Μαραβέγια Ν. με θέμα «The impact of the CAP on cohesion among E.U member states» που παρουσιάστηκε στο «International conference on economic integration in transition» που διοργανώθηκε από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το York University στην Αθήνα 21-24 Αυγούστου 1996. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα γίνει σε επίπεδο διοικητικής περιφέρειας. Πρέπει εξ αρχής να τονιστεί ότι στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας για το 1991 δεν έχουν υπολογιστεί οι νομοί Καστοριάς και Κοζάνης γιατί δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία.

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων ξεκινάει με τον παρακάτω πίνακα 3 στον οποίο φαίνονται τόσο οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις όσο και το αποτέλεσμα της προστασίας κατά προϊόν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

[1]: Άμεσες Εισοδηματικές Ενισχύσεις

[2]: Μεταβιβάσεις λόγω Προστασίας

Σε χιλιάδες δραχμές

	1989		1990		1991		1992		1993	
	[1]	[2]	[1]	[2]	[1]	[2]	[1]	[2]	[1]	[2]
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	5.173.859	28.583.070	7.860.548	41.580.643	10.883.629	43.705.418	8.595.631	36.338.046	23.886.729	33.055.310
Κεντρική Μακεδονία	10.920.852	36.733.909	17.864.548	42.414.258	25.437.412	61.869.827	39.497.371	38.625.362	51.054.217	50.896.111
Δυτική Μακεδονία *	3.291.153	13.966.910	4.307.255	16.954.171	1.047.304	11.058.215	4.521.817	21.023.744	10.972.804	20.042.002
Ήπειρος	3.523.075	15.464.156	3.617.696	19.093.609	7.475.436	18.416.980	9.566.559	20.674.377	13.164.509	16.577.138
Θεσσαλία	9.983.891	28.553.477	12.465.215	33.148.873	16.848.550	49.477.251	20.208.401	44.558.126	27.654.891	40.555.372
Δυτική Ελλάς	8.826.912	28.178.347	10.235.004	28.802.410	14.733.825	38.979.453	20.126.267	39.450.607	28.240.275	33.516.864
Στερεά Ελλάς	6.708.481	25.713.271	11.192.719	28.598.862	12.579.243	35.686.970	15.273.151	34.428.224	21.388.847	28.450.838
Αττική	1.788.163	12.763.661	1.760.864	11.025.979	1.790.821	13.700.934	2.183.287	17.598.502	3.726.081	14.606.108
Πελο/νησος	17.059.424	31.482.166	17.479.247	31.195.635	17.549.941	48.214.736	26.736.109	47.657.756	36.939.181	44.596.907
Ιόνιοι νήσοι	3.863.176	10.972.258	6.455.326	9.322.935	4.499.525	10.205.314	9.442.764	11.760.722	10.811.790	9.397.074
Βόρειο Αιγαίο	2.571.061	7.132.586	2.99.016	4.292.869	1.567.183	6.560.857	2.300.303	6.283.053	3.151.258	6.522.879
Νότιο Αιγαίο	2.422.919	6.059.880	2.277.858	6.328.267	15.440.111	8.375.627	3.418.049	7.812.824	4.956.262	8.166.443
Κρήτη	16.439.066	25.171.922	15.193.737	24.457.615	18.258.693	35.408.792	39.691.100	30.868.950	27.351.621	35.171.609
ΣΥΝΟΛΟ	92.572.032	270.775.611	113.705.033	297.216.127	148.111.673	381.660.372	201.560.809	357.080.294	263.298.465	341.554.654

* Δεν υπάρχουν στοιχεία για τους νομούς Κοζάνης και Καστοριάς για το έτος 1991.

ΠΗΓΗ: (1) Επεξεργασία στοιχείων Υπουργείου Γεωργίας, (2) Zanis - Manaveyas, 1996.

Όπως γίνεται φανερό από τον πίνακα αυτό, η σημασία των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων και των μεταβιβάσεων προστασίας είναι διαφορετική σε κάθε περιφέρεια γεγονός που, όπως ήδη αναφέρθηκε, οφείλεται στη διαφορετική σύνθεση της παραγωγής της κάθε περιφέρειας. (Σε χαμηλότερο χωρικό επίπεδο, η διαφοροποίηση σε ότι αφορά τη σημασία των άμεσων ενισχύσεων και της προστασίας είναι ακόμα μεγαλύτερη αφού και οι διαφορές στη σύνθεση της παραγωγής είναι σίγουρα μεγαλύτερες).

Στον πίνακα 4 που ακολουθεί παρουσιάζεται το συνολικό εισοδηματικό αποτέλεσμα από την ΚΑΠ εγγυήσεων, δηλαδή το άθροισμα των μεταβιβάσεων προστασίας και των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Συνολικό αποτέλεσμα κατά περιφέρεια

Σε χιλιάδες δραχμές

	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	33.756.929	49.441.191	54.589.047	44.933.677	56.942.039
Κεντρική Μακεδονία	47.654.761	60.278.806	87.307.239	78.122.733	101.950.328
Δυτική Μακεδονία	17.258.063	21.261.426	12.105.519	25.545.561	31.014.806
Ηπειρος	18.987.231	22.711.305	25.892.416	30.240.936	29.741.647
Θεσσαλία	38.537.368	45.614.088	66.325.801	64.766.527	68.210.263
Δυτική Ελλάδα	37.005.259	39.037.414	53.713.278	59.576.874	61.757.139
Στερεά Ελλάδα	32.421.752	39.791.581	48.266.213	49.701.375	49.839.685
Αττική	14.551.824	12.786.843	15.491.755	19.781.789	18.332.189
Πελοπόννησος	48.541.590	48.674.882	65.764.677	74.393.865	81.536.088
Ιόνιοι νήσοι	14.835.434	15.778.261	14.704.839	10.811.790	20.208.864
Βόρειο Αιγαίο	9.703.647	7.287.885	8.128.040	8.583.356	9.674.137
Νότιο Αιγαίο	8.482.799	8.606.125	23.815.738	11.230.873	13.122.705
Κρήτη	41.610.988	39.651.352	53.667.485	70.560.050	62.523.230
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	363.347.643	410.921.160	529.772.045	548.249.406	604.853.119

ΠΗΓΗ: Πίνακας 3

Για να είναι πιο εύκολη η εξαγωγή κάποιων αποτελεσμάτων πιο χρήσιμος είναι ο πίνακας που ακολουθεί στον οποίο παρουσιάζεται το

συνολικό αποτέλεσμα σε κάθε περιφέρεια, ως ποσοστό του συνολικού αποτελέσματος για το σύνολο της χώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Συνολικό αποτέλεσμα κατά περιφέρεια σαν ποσοστό επί του συνόλου της χώρας

Ποσοστό (%)

Περιφέρεια	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	9,29	12,03	10,30	8,20	9,41
Κεντρική Μακεδονία	13,12	14,67	16,48	14,25	16,86
Δυτική Μακεδονία	4,75	5,17	2,29	4,66	5,13
Ηπειρος	5,23	5,53	4,89	5,52	4,92
Θεσσαλία	10,61	11,10	12,52	11,81	11,28
Δυτική Ελλάδα	10,18	9,50	10,14	10,87	10,21
Στερεά Ελλάδα	8,92	9,68	9,11	9,07	8,24
Αττική	4,00	3,11	2,92	3,61	3,03
Πελοπόννησος	13,36	11,85	12,41	13,57	13,48
Ιόνιοι νήσοι	4,08	3,84	2,78	1,97	3,34
Βόρειο Αιγαίο	2,67	1,77	1,53	1,57	1,60
Νότιο Αιγαίο	2,33	2,09	4,50	2,05	2,17
Κρήτη	11,45	9,65	10,13	12,87	10,34
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΗΓΗ: Πίνακας 4

Από τον πίνακα αυτό μπορεί να παρατηρηθεί ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό, που δεν είναι άλλο από τη διάκριση των περιφερειών σε δύο ομάδες:

- στην πρώτη ομάδα περιλαμβάνονται εκείνες οι περιφέρειες που παρουσιάζουν ποσοστά σε κάθε έτος μεγαλύτερο από 8%. Αυτές οι περιφέρειες είναι η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Κεντρική Μακεδονία, η Θεσσαλία, η Δυτική Ελλάδα, η Στερεά Ελλάδα, η Πελοπόννησος και η Κρήτη
- στη δεύτερη ομάδα ανήκουν οι περιφέρειες που σε κάθε έτος παρουσιάζουν ποσοστό μικρότερο από 6%, οι οποίες είναι η Δυτική Μακεδονία, η Ηπειρος, η Αττική, τα Νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου (Βόρειο και Νότιο).

Τα αποτελέσματα αυτά είναι εν γένει αναμενόμενα αφού οι περιφέρειες που παρουσιάζουν τα μικρότερα κέρδη είναι οι νησιωτικές (εκτός από την Κρήτη) περιφέρειες, στις οποίες η γεωργική δραστηριότητα υστερεί σε σημασία σε σχέση με άλλες δραστηριότητες και ιδιαίτερα τον τουρισμό, η Αττική στην οποία είναι ευνόητο ότι η γεωργία δεν διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο και δύο γειτονικές περιφέρειες (Δυτική Μακεδονία και Ήπειρος) με αρκετά έντονο ανάγλυφο οι οποίες και παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα κέρδη από τη δεύτερη ομάδα περιφερειών.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό που πρέπει να σημειωθεί από τον πίνακα αυτό είναι η σημαντικότερη αύξηση του ποσοστού που παρουσιάζει η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας από το 1989 στο 1993 γεγονός που οφείλεται στην επέκταση της καλλιέργειας του βαμβακιού, καλλιέργεια που στηρίζεται μόνο με εισοδηματικές ενισχύσεις και όχι με μέτρα ονομαστικής προστασίας. Στον ίδιο λόγο οφείλεται η αύξηση του ποσοστού και της Θεσσαλίας, η οποία αύξηση πάντων είναι συγκριτικά μικρότερη από αυτή της Κεντρικής Μακεδονίας. Από την άλλη, μείωση του ποσοστού παρουσιάζουν όλες οι νησιωτικές περιφέρειες, η Αττική και η Ήπειρος. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται στο ότι αυτές οι περιφέρειες στηρίζονται σε προϊόντα τα οποία στηρίζονται λιγότερο σε σχέση με το σύνολο της χώρας, αφού το ποσοστό είναι ως προς το σύνολο της χώρας και κυρίως δεν καλλιεργείται σε αυτές βαμβάκι και καπνός. Οι υπόλοιπες περιφέρειες πρακτικά εμφανίζουν το ίδιο ποσοστό το 1993 σε σχέση με το 1989.

Τα παραπάνω συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από τα συνολικά μεγέθη δίνουν μεν μία πρώτη εικόνα για την εισοδηματική σημασία της ΚΑΠ σε κάθε περιφέρεια, αλλά δεν λαμβάνουν υπόψη τη σημασία που έχει η γεωργία για την κάθε περιφέρεια, όπως αυτή εκφράζεται με τον αριθμό των απασχολούμενων στη γεωργία. Άρα, για να εκτιμηθεί καλύτερα η σχετική σημασία της ΚΑΠ για τους απασχολούμενους στον πρωτογενή τομέα στις διάφορες περιφέρειες, πιο χρήσιμος σαν δείκτης είναι το ανά απασχολούμενο ποσό. Στον πίνακα 6 που ακολουθεί παρουσιάζεται το εισοδηματικό

αποτέλεσμα της ΚΑΠ ανά απασχολούμενο. Με έντονα γράμματα εμφανίζονται τα ποσά που είναι μεγαλύτερα από τον εθνικό μέσο όρο, ώστε να μπορεί αφενός να γίνει σύγκριση μεταξύ των περιφερειών και αφετέρου να διαπιστώνεται εύκολα ποιες περιφέρειες βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο...

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Συνολικό εισοδηματικό αποτέλεσμα ανά απασχολούμενο

Σε δραχμές

Περιφέρεια	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	307.267	481.803	544.545	444.215	501.025
Κεντρική Μακεδονία	272.134	390.629	558.480	490.866	732.381
Δυτική Μακεδονία	501.294	647.819	422.502	959.530	1.122.383
Ηπειρος	389.906	410.782	768.800	845.546	922.994
Θεσσαλία	393.447	493.638	730.139	756.203	713.437
Δυτική Ελλάδα	304.052	333.699	633.352	690.306	647.017
Στερεά Ελλάδα	444.493	577.099	702.340	804.190	965.474
Αττική	737.100	706.416	950.356	1.136.427	1.203.926
Πελοπόννησος	483.617	479.603	687.031	793.408	830.213
Ιόνιοι νήσοι	448.987	525.889	607.638	365.894	980.442
Βόρειο Αιγαίο	622.587	562.380	639.500	495.175	642.714
Νότιο Αιγαίο	1.224.599	1.186.397	3.418.854	1.490.890	1.226.306
Κρήτη	444.971	413.052	614.600	833.816	794.834
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	390.747	462.135	656.879	679.654	761.919

Στο Σύνολο Χώρας αναφέρεται ο Εθνικός Μέσος Όρος.

ΠΗΓΗ: (1) Πίνακας 4, (2) Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, διάφορα έτη, ΕΣΥΕ.

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι οι δύο περιφέρειες που εμφανίζουν το μεγαλύτερο ανά απασχολούμενο ποσό, σε κάθε χρονιά, είναι οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Αττικής, δηλαδή δύο περιφέρειες που είχαν από τα μικρότερα συγκριτικά αποτελέσματα, εξετάζοντας το απόλυτο και όχι το ανά απασχολούμενο ποσό. Το γεγονός ότι, ανά απασχολούμενο, εμφανίζουν υψηλότερα από τις άλλες περιφέρειες εισοδηματικά αποτελέσματα οφείλεται στο ότι έχουν λίγους απασχολούμενους στον πρωτογενή τομέα αφού, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο πρωτογενής τομέας υστερεί σε σημασία σε σχέση με άλλες δραστηριότητες. Οι περισσότερες από τις περιφέρειες, που με βάση το απόλυτο ποσό κατατάσσονται στην πρώτη ομάδα, παρουσιάζουν ποσό ανά

απασχολούμενο που είναι μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που οφείλεται στον αρκετά μεγάλο αριθμό απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα σε αυτές τις περιφέρειες.

Για να φανεί ποιες περιφέρειες ευνοούνται έναντι των υπολοίπων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας δείκτης χωροταξικής συγκέντρωσης των χρηματοδοτικών πόρων. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται αν διαιρέσουμε το ποσοστό των χρηματοδοτικών εισροών κάθε περιφέρειας ως προς το σύνολο των χρηματοδοτικών εισροών του συνόλου της χώρας δια του ποσοστού των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα κάθε περιφέρειας ως προς τον αριθμό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα του συνόλου της χώρας. Δηλαδή, ο παραπάνω δείκτης δίνεται από τον τύπο:

$$\text{Δείκτης} = \frac{\frac{\text{χρηματοδοτικές εισροές περιφέρειας}}{\text{χρηματοδοτικές εισροές συνόλου χώρας}} * 100}{\frac{\text{απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα περιφέρειας}}{\text{απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα συνόλου χώρας}} * 100}$$

Οι περιφέρειες με τιμή του δείκτη μεγαλύτερο από τη μονάδα ευνοούνται έναντι των υπολοίπων περιφερειών.

Οι τιμές του παραπάνω δείκτη για κάθε περιφέρεια κατά την εξεταζόμενη περίοδο δίνονται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Δείκτης χωροταξικής συγκέντρωσης για κάθε περιφέρεια

Περιφέρεια	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	0,79	1,04	0,83	0,65	0,66
Κεντρική Μακεδονία	0,70	0,85	0,85	0,72	0,96
Δυτική Μακεδονία	1,28	1,40	0,64	1,41	1,47
Ήπειρος	1,00	0,89	1,17	1,24	1,21
Θεσσαλία	1,01	1,07	1,11	1,11	0,94
Δυτική Ελλάδα	0,78	0,72	0,96	1,02	0,85
Στερεά Ελλάδα	1,14	1,25	1,07	1,18	1,27
Αττική	1,89	1,53	1,45	1,67	1,58
Πελοπόννησος	1,24	1,04	1,05	1,17	1,09
Ιόνιοι νήσοι	1,15	1,14	0,93	0,54	1,29
Βόρειο Αιγαίο	1,59	1,22	0,97	0,73	0,84
Νότιο Αιγαίο	3,13	2,57	5,20	2,19	1,61
Κρήτη	1,14	0,89	0,94	1,23	1,04
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

ΠΗΓΗ: Πίνακας 6

Όπως γίνεται φανερό από τους πίνακες 6 και 7, ο δείκτης χωροταξικής συγκέντρωσης είναι ένας άλλος τρόπος έκφρασης του ανά απασχολούμενο ποσού που παρουσιάζεται στον πίνακα .

Οι περιφέρειες οι οποίες ευνοούνται έναντι των υπολοίπων (δηλαδή αυτές που το συνολικό αποτέλεσμα είναι μεγαλύτερο από τον εθνικό μέσο όρο) είναι το Νότιο Αιγαίο, η Αττική, η Στερεά Ελλάδα, η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία και η Ήπειρος. Αντίθετα αυτές που εμφανίζονται να υστερούν συστηματικά έναντι των άλλων περιφερειών είναι η Κεντρική Μακεδονία, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και η Δυτική Ελλάδα. Οι υπόλοιπες περιφέρειες εμφανίζονται (κατά την εξεταζόμενη περίοδο) άλλοτε να ευνοούνται και άλλοτε να υστερούν.

Η ανάλυση που προηγήθηκε, έγινε κατά απασχολούμενο γιατί η ΚΑΠ είναι μία πολιτική που αφορά μία επαγγελματική ομάδα, τους αγρότες, προς τους οποίους και απευθύνεται. Όμως, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η σημασία της για τον αγροτικό χώρο και την περιφέρεια είναι πολύ μεγάλη, δοθείσης της σημασίας της γεωργικής δραστηριότητας για αυτές τις περιοχές. Γι' αυτό είναι

χρήσιμο να εξεταστεί το εισοδηματικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή της ΚΑΠ και ανά κάτοικο της κάθε περιφέρειας. Τα στοιχεία για τον πληθυσμό της κάθε περιφέρειας προέρχονται από το τμήμα φυσικής κίνησης της Διεύθυνσης Πληθυσμού της ΕΣΥΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Συνολικό αποτέλεσμα ανά κάτοικο

Σε δραχμές

Περιφέρεια	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	60.695	88.659	97.543	80.117	101.408
Κεντρική Μακεδονία	28.463	35.598	50.964	45.137	58.381
Δυτική Μακεδονία	59.707	73.298	41.221	86.091	103.568
Ηπειρος	57.730	68.224	75.888	86.684	83.517
Θεσσαλία	52.848	62.424	90.243	87.747	92.148
Δυτική Ελλάδα	53.024	55.652	75.718	83.172	85.513
Στερεά Ελλάδα	58.250	70.213	82.166	81.871	79.600
Αττική	4.138	3.625	4.401	5.635	5.249
Πελοπόννησος	82.777	81.866	107.558	118.601	126.943
Ιόνιοι νήσοι	79.640	83.790	77.071	56.009	103.360
Βόρειο Αιγαίο	50.511	38.051	42.612	45.259	51.332
Νότιο Αιγαίο	34.358	34.298	93.599	43.614	50.407
Κρήτη	78.589	74.064	99.257	129.439	113.968
ΣΥΝΟΛΟ	36.012	40.443	51.699	53.115	58.274

Με έντονα γράμματα τα ποσά που είναι μεγαλύτερα από τον εθνικό μέσο όρο.
ΠΗΓΗ: (1) Πίνακας 6, (2) ΕΣΥΕ, Διεύθυνση φυσικής κίνησης πληθυσμού.

Αυτό που προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα είναι ότι οι περισσότερες από τις περιφέρειες εμφανίζουν εισοδηματικό αποτέλεσμα κατά κεφαλή μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας και αυτό γιατί η περιφέρεια Αττικής (η οποία έχει τον μεγαλύτερο πληθυσμό από όλες τις περιφέρειες της χώρας και παράλληλα από τις μικρότερες εισροές από την ΚΑΠ σε απόλυτο νούμερο) εμφανίζει κατά κεφαλή εισροές πολύ μικρότερες από όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες με αποτέλεσμα να «ρίχνει» πολύ τον εθνικό μέσο όρο. Από τις υπόλοιπες περιφέρειες, αυτές που παρουσιάζουν εισροές μικρότερες από τον εθνικό μέσο όρο, είναι οι δύο περιφέρειες του Αιγαίου (με κυριότερη αιτία τις πολύ χαμηλές σε απόλυτο αριθμό εισροές) και η περιφέρεια

Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία αν και έχει αρκετά υψηλές εισροές (σε απόλυτο αριθμό) είναι η δεύτερη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας (πληθυσμικά).

Παρόμοια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν και από το δείκτη χωροταξικής συγκέντρωσης, με χρήση των πληθυσμιακών στοιχείων αντί των στοιχείων απασχόλησης. Ο δείκτης αυτός, ο οποίος όπως αναφέρθηκε είναι ένας διαφορετικός έκφρασης του κατά κεφαλή ποσού, δίνεται στον επόμενο πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Δείκτης χωροταξικής συγκέντρωσης για κάθε περιφέρεια

Περιφέρεια	1989	1990	1991	1992	1993
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1,69	2,19	1,89	1,51	1,74
Κεντρική Μακεδονία	0,79	0,88	0,99	0,85	1,00
Δυτική Μακεδονία	1,66	1,81	0,80	1,62	1,78
Ήπειρος	1,60	1,69	1,47	1,63	1,43
Θεσσαλία	1,47	1,54	1,75	1,65	1,58
Δυτική Ελλάδα	1,47	1,38	1,46	1,57	1,47
Στερεά Ελλάδα	1,62	1,74	1,59	1,54	1,37
Αττική	0,11	0,09	0,09	0,11	0,09
Πελοπόννησος	2,30	2,02	2,08	2,23	2,18
Ιόνιοι νήσοι	2,21	2,07	1,49	1,05	1,77
Βόρειο Αιγαίο	1,40	0,94	0,82	0,85	0,88
Νότιο Αιγαίο	0,95	0,85	1,81	0,82	0,87
Κρήτη	2,18	1,83	1,92	2,44	1,96
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Με έντονα γράμματα οι τιμές που είναι μεγαλύτερες από τη μονάδα.

ΠΗΓΗ: Πίνακας 8

Από αυτό τον πίνακα γίνεται περισσότερο φανερό το ότι η περιφέρεια Αττικής υστερεί πάρα πολύ έναντι των υπολοίπων περιφερειών με αποτέλεσμα να κατεβάζει τον εθνικό μέσο όρο και έτσι να φαίνεται ότι σχεδόν όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες (πλην των περιφερειών του Αιγαίου και της Κεντρικής Μακεδονίας) ευνοούνται. Πρέπει, πάντως, να σημειωθεί ότι η γεωργία έχει περιορισμένη σημασία για την οικονομία της περιφέρειας Αττικής, σε σχέση με τη μεγάλη σημασία που παίζει στην οικονομία άλλων περιφερειών, με

αποτέλεσμα η ανάλυση να έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία για τις υπόλοιπες περιφέρειες παρά για την περιφέρεια Αττικής.

Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι στην ανάλυση που παρουσιάστηκε προηγούμενα έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της ΚΑΠ σε περιφερειακό επίπεδο.

Η διερεύνηση έγινε κατά περιφέρεια και αυτό που διαπιστώθηκε είναι ότι οι περιφέρειες διακρίνονται σε δύο ομάδες με βάση το απόλυτο νούμερο των ωφελειών από την εφαρμογή της ΚΑΠ και ανάλογα με το πόσο μεγάλο είναι αυτό το νούμερο.

Ανάγοντας το όφελος ανά απασχολούμενο διαπιστώθηκε ότι ορισμένες περιφέρειες αν και εμφάνιζαν χαμηλές εισπράξεις σε απόλυτο νούμερο, είχαν σημαντικά οφέλη ανάγοντας το ποσό αυτό ανά απασχολούμενο.

Τέλος με την αναγωγή του οφέλους κατά κεφαλή διαπιστώθηκε ότι οι περισσότερες από τις περιφέρειες φαίνονται να έχουν εισπράξεις μεγαλύτερες από τον εθνικό μέσο όρο, αλλά αυτό οφείλεται στο ότι η περιφέρεια Αττικής εμφανίζεται να υστερεί σημαντικά έναντι των υπολοίπων με αποτέλεσμα να μειώνει αρκετά τον εθνικό μέσο όρο.

ΜΕΡΟΣ 4^ο**ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) παίζει πολύ σημαντικό (πρωτεύοντα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί) ρόλο για την ελληνική γεωργία και κατ' επέκταση για την ελληνική περιφέρεια. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που περιέχονται στις εισηγητικές εκθέσεις των εθνικών προϋπολογισμών διαφόρων ετών, οι εισπράξεις της χώρας μας από το τμήμα εγγυήσεων του FEOGA ξεπερνάνε το 55% των συνολικών απολήψεων της χώρας μας από την Ε.Ε. Το ποσοστό αυτό - που πρέπει να σημειωθεί ότι είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) - αναφέρεται μόνο σε επίπεδο προϋπολογισμού και φυσικά δεν περιλαμβάνει το όφελος της χώρας μας από την ονομαστική προστασία που παρέχει η ΚΑΠ. Είναι λοιπόν φανερό η σημασία της ΚΑΠ για την Ελλάδα και την ελληνική περιφέρεια όπως έχει ήδη παρουσιαστεί.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε φάνηκε ότι το εισοδηματικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή της ΚΑΠ διαφέρει πολύ από περιφέρεια σε περιφέρεια, ανάλογα και με τα χαρακτηριστικά της γεωργίας σε κάθε μία από αυτές τις χωρικές μονάδες. Αυτή η διαπίστωση είναι εξαιρετικά σημαντική γιατί δείχνει ότι η ελληνική γεωργία δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ενιαία, αλλά ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της σε διάφορες χωρικές ενότητες μπορεί να διακριθεί σε «επιμέρους γεωργίες», σε κάθε μία από τις οποίες οι πιθανές και αναμενόμενες εξελίξεις αλλά και η υφιστάμενη κατάσταση διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε φαίνεται ότι η γεωργία των πεδινών περιοχών (με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τη Θεσσαλία, την Κεντρική Μακεδονία, την Πελοπόννησο και τη Δυτική Ελλάδα) στην οποία και απασχολούνται οι πλέον επαγγελματίες αγρότες με χαμηλό συγκριτικά βαθμό πολυαπασχόλησης και η οποία ασκείται με εντατικό τρόπο είναι σε πολύ

σημαντικότερο βαθμό εξαρτημένη από την ΚΑΠ σε σχέση με τη γεωργία των νησιών (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου) που ο βαθμός πολυαπασχόλησης είναι πολύ μεγαλύτερος και που η δυνατότητα για δραστηριότητες εκτός γεωργίας είναι πολύ περισσότερες (κυρίως στον τουρισμό). Από την άλλη η περιαστική γεωργία, για την οποία μπορούν να βγουν συμπεράσματα με αρκετή ασφάλεια με βάση την ανάλυση για την περιφέρεια Αττικής, είναι πολύ λιγότερο εξαρτημένη από την ΚΑΠ λόγω του μεγαλύτερου προσανατολισμού της προς την αγορά του μεγάλου αστικού κέντρου, χωρίς να έχει ανάγκη τη ρύθμιση της αγοράς.

Οι παρατηρήσεις αυτές είναι κρίσιμης σημασίας για το μέλλον της ελληνικής γεωργίας με δεδομένο ότι η ΚΑΠ, με μία διαδικασία που έχει ξεκινήσει από το 1992, μεταβάλλεται ως προς τη φιλοσοφία της.

Η μείωση των θεσμικών τιμών (με απώτερο στόχο οι τιμές της εσωτερικής αγοράς να εξισωθούν με τις διεθνείς τιμές) και η αντιστάθμιση των απωλειών στο εισόδημα - λόγω της μείωσης των τιμών - με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις είναι η επικρατούσα σήμερα λογική της ΚΑΠ, με αβέβαιο όμως μέλλον λόγω αφενός των δημοσιονομικών πιέσεων και αφετέρου των πιέσεων από τις διεθνείς συμφωνίες.

Ήδη σήμερα γίνεται μεγάλη συζήτηση για την επανεθνικοποίηση του 25% των δαπανών που δίνονται από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. για τις εισοδηματικές ενισχύσεις (δηλαδή τα κράτη-μέλη να αναλάβουν τη δαπάνη αυτή, κάτι που σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ε.Ε. θα έχει κόστος πάνω από 150 δις δρχ για την ελληνική οικονομία (AgraFocus, 1998). Παράλληλα, οι προτάσεις της Agenda 2000 για σύνδεση του ύψους των ενισχύσεων με κριτήρια προστασίας του περιβάλλοντος (πιθανά με εκτατικοποίηση της παραγωγής) ή ο καθορισμός ανώτερου συνολικού ύψους εισοδηματικών ενισχύσεων που μπορεί να λάβει κάποιος (και αυτή είναι πρόταση που έχει τεθεί στα ευρωπαϊκά fora προς συζήτηση) δείχνουν ότι στο μέλλον η ΚΑΠ θα ενισχύει πολύ λιγότερο (ή και καθόλου) την παραγωγή και οι ενισχύσεις που θα δίνονται θα είναι αφενός πολύ μικρότερες και αφετέρου θα έχουν σαν στόχο

τη συγκράτηση της παραγωγής. Δηλαδή, με δυο λόγια, η σημαντική από την ΚΑΠ είναι σίγουρο ότι θα περιοριστεί.

Οι πιθανές επιπτώσεις από την προοπτική αυτή της ΚΑΠ για την ελληνική γεωργία, πρέπει να εξεταστούν λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τη διαφορετικότητα των «επιμέρους γεωργιών».

Η γεωργία των πεδινών περιοχών θα είναι αυτή που θα αντιμετωπίσει και τα περισσότερα προβλήματα από τη μείωση της στήριξης από την ΚΑΠ. Αυτό γιατί είναι περισσότερο προσανατολισμένη προς την ΚΑΠ, από την άποψη τόσο της μεγαλύτερης εξάρτησης όσο και του πλέον εντατικού και επαγγελματικού τρόπου άσκησης της. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι οι αγροτικές κινητοποιήσεις των τελευταίων ετών ξεκινούν πάντα από αυτές τις περιοχές. Πρέπει το σημείο να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους ασκούντες πολιτική σε εθνικό επίπεδο ξεκινώντας τις απαραίτητες διαρθρωτικές βελτιώσεις που πρέπει να γίνουν ώστε η γεωργία αυτών των περιοχών να γίνει περισσότερο ευέλικτη, με στροφή περισσότερο προς την ποιότητα των προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Από την άλλη η γεωργία των νησιών θα αντιμετωπίσει σαφώς μικρότερα προβλήματα από τη μείωση της στήριξης που απολαμβάνει από την ΚΑΠ, δεδομένου της μικρότερης εξάρτησης από αυτή. Η ευελιξία και το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και ο υψηλός βαθμός ετεροαπασχόλησης των αγροτών κάνουν πιο εύκολη την προσαρμογή στα νέα δεδομένα και οι όποιες απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές απαιτείται να γίνουν, πρέπει να γίνουν άμεσα ώστε να μην χαθούν τα όποια πλεονεκτήματα υπάρχουν.

Συμπερασματικά, αυτό που μπορεί να ειπωθεί είναι ότι το γεγονός της διαφορετικής σημασίας της ΚΑΠ σε διαφορετικές περιοχές της χώρας, διαφοροποιεί και την ένταση των πιθανών επιπτώσεων από την αλλαγή της ΚΑΠ, παρόλα αυτά όμως απαιτείται η άμεση εφαρμογή μέτρων εθνικής διαρθρωτικής αγροτικής πολιτικής ώστε η ελληνική γεωργία αφενός να αντέξει τους κραδασμούς που θα δημιουργηθούν αλλά και να εκμεταλλευτεί τα όποια πλεονεκτήματα έχει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ◇ AgraFocus (10/1998) The monthly report for European agribusiness executives, published by AGRA-EUROPE, Bonn.
- ◇ ATE (1989) "Περιγραφή των μηχανισμών της ΚΑΠ, στατιστικά στοιχεία για την ελληνική γεωργία", έκδοση της ΑΤΕ, Αθήνα.
- ◇ Commission of the E.C. (1991a) "The Development and Future of the CAP", Reflections Paper of the Commission, COM (91) 100 final.
- ◇ Commission of the E.C. (1991b) "The Development and Future of the CAP", Follow-up to the Reflections Paper, Proposals of the Commission, COM (91) 258 final/3.
- ◇ Επιτροπή των Ε.Κ. (1985) "Προοπτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής", Πράσινο Βιβλίο της Επιτροπής, Έκδοση Green Europe, Ιούλιος 1985.
- ◇ Επιτροπή της Ε.Ε. (1997) "Πρόγραμμα δράσης 2000. Για μια ισχυρότερη και ευρύτερη Ένωση", Συμπλήρωμα 5/97, COM(97) 2000.
- ◇ Zanias G. - Maraveyas N. (1996) "The impact of the CAP on cohesion among E.C. member states", paper presented at the International Conference on Economic Integration in Transition. Economic University of Athens, August 21-24, Athens.
- ◇ Μαραβέγιας Ν. (1992) "Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και η ελληνική γεωργία στη δεκαετία του '90", ΕΚΕΜ - Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- ◇ Μαραβέγιας Ν. - Μέρμηγκας, Γ. (1997) "Η προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας στην Ε.Ε.", περιοδικό "Οικονομικός Ταχυδρόμος", 10/7/1997, σελ. 39-42.
- ◇ Maraveyas N. - Mermigas, G. (1998) "CAP Reform: Impact on Greek Mediterranean Products" στο Tracy M. (επιμ.) "CAP Reform: The Southern Products", Agricultural Policy Studies, Βέλγιο.

- ◇ Μαραβέγιας Ν. κ.ά. (1998) "Η Συμφωνία της GATT και οι επιπτώσεις της στην Ελληνική γεωργία", Μελέτη για λογαριασμό του ΕΚΕΜ, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- ◇ Μέρμηγκας Γ. (1995) "Η σημασία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής διαρθρώσεων για την Ελληνική γεωργία", περιοδικό "Οικονομικός Ταχυδρόμος", 21/9/1995, σελ. 76-79.
- ◇ Molle W. (1997) "The economics of european integration. Theory, Practice, Policy, 3rd edition", Ashgate publications, Μεγ. Βρετανία.
- ◇ Μπουρδάρας (1997) "Η Κοινή Γεωργική Πολιτική από τη Συνθήκη της Ρώμης έως την Agenda 2000. Η εφαρμογή της στην Ελλάδα" κείμενο προς τη γραμματεία του Συμβουλίου Αγροτικής Πολιτικής (ΣΑΠ), 3/9/97.
- ◇ Μουτσάτσος (1995) "Η Εμπορική Πολιτική της Ε.Ε." στο Μαραβέγιας Ν. - Τσινισιζέλης Μ. (επιμ.) "Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης", εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- ◇ Παπαγεωργίου Κ. (1995) "Η Αγροτική Πολιτική της Ε.Ε." στο Μαραβέγιας Ν. - Τσινισιζέλης Μ. (επιμ.) "Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης", εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- ◇ Ritson C. - Harvey D. (eds) (1997) "The common agricultural policy, 2nd edition", CAB international, Μεγ. Βρετανία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι
Ποσοστά Προστασίας κατά προϊόν

	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ				
	1989	1990	1991	1992	1993
Μαλακός Σίτος	26,0%	52,9%	131,1%	63,3%	55,6%
Σκληρός Σίτος	62,5%	100,7%	103,2%	64,7%	41,8%
Αραβόσιτος	55,1%	99,7%	110,8%	93,7%	62,3%
Κριθάρι	45,7%	90,9%	119,1%	99,4%	106,6%
Βρώμη	15,6%	50,2%	51,9%	65,4%	51,0%
Ρύζι	98,2%	122,5%	93,6%	103,1%	122,8%
Ζάχαρη	-2,6%	2,3%	36,9%	39,8%	25,6%
Ελαιόλαδο	65,3%	46,3%	54,3%	41,8%	59,1%
Οπωροκηπευτικά	13,1%	14,1%	15,0%	15,9%	16,7%
Κρασί	45,8%	33,6%	38,1%	41,8%	43,6%
Γάλα	103,7%	186,6%	158,8%	150,8%	138,4%
Βόειο κρέας	94,8%	90,1%	86,4%	98,8%	113,0%
Χοιρινό κρέας	13,7%	23,9%	33,8%	23,8%	32,7%
Πουλερικά	34,2%	25,4%	22,0%	18,6%	24,0%
Πρόβειο κρέας	166,6%	153,5%	127,8%	112,8%	37,8%
Αυγά	59,0%	33,8%	30,7%	42,8%	28,2%
Βαμβάκι	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Καπνός	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

ΠΗΓΗ: Zanias - Maraveyas, 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ Π

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Δράμας	Έβρου	Καβάλας	Ξάνθης	Ροδόπης	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	955.794	2.042.557	240.335	640.866	1.294.307	5.173.859
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.310.086	10.336.150	5.131.432	4.266.358	4.539.043	28.583.070
	ΣΥΝΟΛΟ	5.265.880	12.378.707	5.371.767	4.907.224	5.833.350	33.756.929
1990	Άμεσες πληρωμές	2.172.768	2.960.721	206.473	671.693	1.848.893	7.860.548
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.981.588	14.355.443	7.821.021	6.926.758	6.495.834	41.580.643
	ΣΥΝΟΛΟ	8.154.356	17.316.164	8.027.494	7.598.451	8.344.727	49.441.191
1991	Άμεσες πληρωμές	819.000	4.692.121	719.302	1.143.167	3.510.039	10.883.629
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.050.574	15.008.438	7.753.087	7.422.636	7.470.684	43.705.418
	ΣΥΝΟΛΟ	6.869.574	19.700.559	8.472.389	8.565.803	10.980.723	54.589.047
1992	Άμεσες πληρωμές	1.566.595	2.355.620	1.358.923	985.561	2.328.932	8.595.631
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.747.382	12.994.848	7.720.428	4.597.780	5.277.608	36.338.046
	ΣΥΝΟΛΟ	7.313.977	15.350.468	9.079.351	5.583.341	7.606.540	44.933.677
1993	Άμεσες πληρωμές	2.633.859	12.235.386	1.390.164	3.584.665	4.042.655	23.886.729
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.402.417	9.612.333	6.317.263	5.821.173	5.902.123	33.055.310
	ΣΥΝΟΛΟ	8.036.276	21.847.719	7.707.427	9.405.838	9.944.778	56.942.039

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΑΤΤΙΚΗ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Αττικής	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	1.788.163	1.788.163
	Αποτέλεσμα προστασίας	12.763.661	12.763.661
	ΣΥΝΟΛΟ	14.551.824	14.551.824
1990	Άμεσες πληρωμές	1.760.864	1.760.864
	Αποτέλεσμα προστασίας	11.025.979	11.025.979
	ΣΥΝΟΛΟ	12.786.843	12.786.843
1991	Άμεσες πληρωμές	1.790.821	1.790.821
	Αποτέλεσμα προστασίας	13.700.934	13.700.934
	ΣΥΝΟΛΟ	15.491.755	15.491.755
1992	Άμεσες πληρωμές	2.183.287	2.183.287
	Αποτέλεσμα προστασίας	17.598.502	17.598.502
	ΣΥΝΟΛΟ	19.781.789	19.781.789
1993	Άμεσες πληρωμές	3.726.081	3.726.081
	Αποτέλεσμα προστασίας	14.606.108	14.606.108
	ΣΥΝΟΛΟ	18.332.189	18.332.189

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΗΠΕΙΡΟΣ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Άρτας	Θεσπρωτίας	Ιωαννίνων	Πρέβεζας	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	924.219	93.294	1.158.274	1.347.288	3.523.075
	Αποτέλεσμα προστασίας	3.784.101	2.270.839	5.992.114	3.417.102	15.464.156
	ΣΥΝΟΛΟ	4.708.320	2.364.133	7.150.388	4.764.390	18.987.231
1990	Άμεσες πληρωμές	875.484	966.534	1.014.990	760.688	3.617.696
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.709.313	2.656.919	6.945.775	4.781.602	19.093.609
	ΣΥΝΟΛΟ	5.584.797	3.623.453	7.960.765	5.542.290	22.711.305
1991	Άμεσες πληρωμές	3.796.687	1.237.505	1.006.881	1.434.363	7.475.436
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.424.990	3.379.354	6.143.469	4.469.167	18.416.980
	ΣΥΝΟΛΟ	8.221.677	4.616.859	7.150.350	5.903.530	25.892.416
1992	Άμεσες πληρωμές	3.265.190	1.887.513	1.977.720	2.436.136	9.566.559
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.122.499	3.055.852	6.690.664	5.805.361	20.674.377
	ΣΥΝΟΛΟ	8.387.689	4.943.365	8.668.384	8.241.497	30.240.936
1993	Άμεσες πληρωμές	6.038.914	2.246.850	1.958.745	2.920.000	13.164.509
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.729.338	2.460.702	5.064.479	4.322.619	16.577.138
	ΣΥΝΟΛΟ	10.768.252	4.707.552	7.023.224	7.242.619	29.741.647

ΠΙΝΑΚΑΣ V

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Ζακύνθου	Κερκύρας	Κεφαλληνίας	Λευκάδος	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	673.538	2.579.937	515.254	94.447	3.863.176
	Αποτέλεσμα προστασίας	3.093.038	5.667.423	1.289.433	922.363	10.972.258
	ΣΥΝΟΛΟ	3.766.576	8.247.360	1.804.687	1.016.810	14.835.434
1990	Άμεσες πληρωμές	2.446.333	3.258.927	472.000	278.066	6.455.326
	Αποτέλεσμα προστασίας	1.371.893	4.971.550	947.538	2.031.954	9.322.935
	ΣΥΝΟΛΟ	3.818.226	8.230.477	1.419.538	2.310.020	15.778.261
1991	Άμεσες πληρωμές	1.294.125	1.540.096	1.180.304	485.000	4.499.525
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.936.879	3.299.776	1.530.189	438.469	10.205.314
	ΣΥΝΟΛΟ	6.231.004	4.839.872	2.710.493	923.469	14.704.839
1992	Άμεσες πληρωμές	2.270.194	5.260.818	1.212.540	699.212	9.442.764
	Αποτέλεσμα προστασίας	2.103.785	7.711.813	1.114.211	830.913	11.760.722
	ΣΥΝΟΛΟ	3.820.646	4.804.918	1.382.686	803.540	10.811.790
1993	Άμεσες πληρωμές	3.820.646	4.804.918	1.382.686	803.540	10.811.790
	Αποτέλεσμα προστασίας	3.505.696	4.253.597	1.074.640	563.141	9.397.074
	ΣΥΝΟΛΟ	7.326.342	9.058.515	2.457.326	1.366.681	20.208.864

ΠΙΝΑΚΑΣ VI

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΚΡΗΤΗ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Ηρακλείου	Λασιθίου	Ρεθύμνης	Χανίων	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	6.901.478	2.616.063	2.801.519	4.120.006	16.439.066
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.896.485	4.962.982	4.251.296	9.061.159	25.171.922
	ΣΥΝΟΛΟ	13.797.963	7.579.045	7.052.815	13.181.165	41.610.988
1990	Άμεσες πληρωμές	6.269.012	2.471.150	2.090.025	4.363.550	15.193.737
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.662.478	3.809.458	4.530.725	8.454.954	24.457.615
	ΣΥΝΟΛΟ	13.931.490	6.280.608	6.620.750	12.818.504	39.651.352
1991	Άμεσες πληρωμές	6.644.000	3.046.746	4.153.785	4.414.162	18.258.693
	Αποτέλεσμα προστασίας	11.566.637	9.545.047	3.480.189	10.816.919	35.408.792
	ΣΥΝΟΛΟ	18.210.637	12.591.793	7.633.974	15.231.081	53.667.485
1992	Άμεσες πληρωμές	23.126.696	3.260.936	5.011.939	8.291.529	39.691.100
	Αποτέλεσμα προστασίας	11.607.219	7.739.640	3.701.398	7.820.693	30.868.950
	ΣΥΝΟΛΟ	34.733.915	11.000.576	8.713.337	16.112.222	70.560.050
1993	Άμεσες πληρωμές	2.275.500	8.985.488	6.349.304	9.741.329	27.351.621
	Αποτέλεσμα προστασίας	12.522.221	7.894.383	5.121.329	9.633.676	35.171.609
	ΣΥΝΟΛΟ	14.797.721	16.879.871	11.470.633	19.375.005	62.523.230

ΠΙΝΑΚΑΣ VII

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Λέσβου	Σάμου	Χίου	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	2.187.701	310.000	73.360	2.571.061
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.605.409	994.331	1.532.845	7.132.586
	ΣΥΝΟΛΟ	6.793.110	1.304.331	1.606.205	9.703.647
1990	Άμεσες πληρωμές	2.252.576	608.000	134.440	2.995.016
	Αποτέλεσμα προστασίας	2.659.518	1.018.401	614.951	4.292.869
	ΣΥΝΟΛΟ	4.912.094	1.626.401	749.391	7.287.885
1991	Άμεσες πληρωμές	977.183	455.000	135.000	1.567.183
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.328.629	638.683	593.545	6.560.857
	ΣΥΝΟΛΟ	6.305.812	1.093.683	728.545	8.128.040
1992	Άμεσες πληρωμές	1.285.536	700.000	314.767	2.300.303
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.042.503	1.384.780	855.770	6.283.053
	ΣΥΝΟΛΟ	5.328.039	2.084.780	1.170.537	8.583.356
1993	Άμεσες πληρωμές	1.305.542	1.362.000	483.716	3.151.258
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.403.477	1.300.486	818.916	6.522.879
	ΣΥΝΟΛΟ	5.709.019	2.662.486	1.302.632	9.674.137

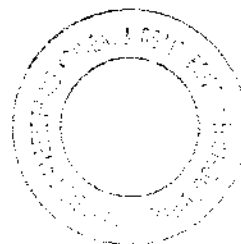
ΠΙΝΑΚΑΣ VIII

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Αργολίδος	Αρκαδίας	Κορινθίας	Λακωνίας	Μεσσηνίας	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	1.909.735	1.988.411	5.122.455	3.694.089	4.344.734	17.059.424
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.653.199	4.378.716	5.446.875	5.858.665	11.144.711	31.482.166
	ΣΥΝΟΛΟ	6.562.934	6.367.127	10.569.330	9.552.754	15.489.445	48.541.590
1990	Άμεσες πληρωμές	2.410.069	1.780.191	5.381.311	3.227.748	4.679.928	17.479.247
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.237.572	4.524.278	5.484.456	5.491.161	11.458.169	31.195.635
	ΣΥΝΟΛΟ	6.647.641	6.304.469	10.865.767	8.718.909	16.138.097	48.674.882
1991	Άμεσες πληρωμές	2.953.544	1.996.497	4.629.490	2.872.706	5.097.704	17.549.941
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.858.118	6.251.703	9.435.218	9.292.407	15.377.290	48.214.736
	ΣΥΝΟΛΟ	10.811.662	8.248.200	14.064.708	12.165.113	20.474.994	65.764.677
1992	Άμεσες πληρωμές	2.970.117	2.190.843	6.100.942	5.095.026	10.379.181	26.736.109
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.923.472	5.986.133	8.388.505	8.661.988	16.697.658	47.657.756
	ΣΥΝΟΛΟ	10.893.589	8.176.976	14.489.447	13.757.014	27.076.839	74.393.865
1993	Άμεσες πληρωμές	3.241.960	3.333.339	6.655.208	6.939.496	16.769.178	36.939.181
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.988.356	5.174.049	7.687.763	7.602.852	17.143.887	44.596.907
	ΣΥΝΟΛΟ	10.230.316	8.507.388	14.342.971	14.542.348	33.913.065	81.536.088

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Δωδεκανήσου	Κυκλάδων	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	1.523.196	899.723	2.422.919
	Αποτέλεσμα προστασίας	2.883.395	3.176.485	6.059.880
	ΣΥΝΟΛΟ	4.406.591	4.076.208	8.482.799
1990	Άμεσες πληρωμές	927.858	1.350.000	2.277.858
	Αποτέλεσμα προστασίας	2.968.544	3.359.723	6.328.267
	ΣΥΝΟΛΟ	3.896.402	4.709.723	8.606.125
1991	Άμεσες πληρωμές	14.225.594	1.214.517	15.440.111
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.566.484	3.809.143	8.375.627
	ΣΥΝΟΛΟ	18.792.078	5.023.660	23.815.738
1992	Άμεσες πληρωμές	2.203.049	1.215.000	3.418.049
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.043.162	3.769.662	7.812.824
	ΣΥΝΟΛΟ	6.246.211	4.984.662	11.230.873
1993	Άμεσες πληρωμές	3.536.262	1.420.000	4.956.262
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.363.966	3.802.478	8.166.443
	ΣΥΝΟΛΟ	7.900.228	5.222.478	13.122.705

ΠΙΝΑΚΑΣ Χ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Βοιωτίας	Ευβοίας	Ευρυτανίας	Φθιώτιδας	Φωκίδας	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	1.095.996	1.748.639	316.039	3.231.768	316.039	6.708.48
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.420.751	8.018.225	561.761	7.550.238	2.162.297	25.713.27
	ΣΥΝΟΛΟ	8.516.747	9.766.864	877.800	10.782.006	2.478.336	32.421.75
1990	Άμεσες πληρωμές	2.932.648	3.160.549	510.538	3.903.072	685.912	11.192.71
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.176.876	11.292.116	387.494	8.568.524	1.173.851	28.598.86
	ΣΥΝΟΛΟ	10.109.524	14.452.665	898.032	12.471.596	1.859.763	39.791.58
1991	Άμεσες πληρωμές	3.354.561	3.682.946	503.000	4.354.435	684.301	12.579.24
	Αποτέλεσμα προστασίας	10.351.673	11.273.156	387.549	12.349.881	1.324.711	35.686.97
	ΣΥΝΟΛΟ	13.706.234	14.956.102	890.549	16.704.316	2.009.012	48.266.21
1992	Άμεσες πληρωμές	4.754.082	3.898.162	427.205	5.330.000	863.702	15.273.15
	Αποτέλεσμα προστασίας	9.069.793	11.578.996	338.583	11.955.310	1.485.542	34.428.22
	ΣΥΝΟΛΟ	13.823.875	15.477.158	765.788	17.285.310	2.349.244	49.701.37
1993	Άμεσες πληρωμές	6.551.196	4.935.679	519.389	8.523.500	859.083	21.388.84
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.621.341	10.565.788	545.393	9.384.964	1.333.351	28.450.83
	ΣΥΝΟΛΟ	13.172.537	15.501.467	1.064.782	17.908.464	2.192.434	49.839.68

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΙ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Γρεβενών	Καστοριάς	Κοζάνης	Φλώρινας	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	488.518	367.340	2.234.228	201.067	3.291.153
	Αποτέλεσμα προστασίας	2.692.602	1.572.661	5.161.148	4.540.499	13.966.910
	ΣΥΝΟΛΟ	3.181.120	1.940.001	7.395.376	4.741.566	17.258.063
1990	Άμεσες πληρωμές	707.200	784.004	2.522.027	294.024	4.307.255
	Αποτέλεσμα προστασίας	3.275.135	1.922.388	5.733.174	6.023.474	16.954.171
	ΣΥΝΟΛΟ	3.982.335	2.706.392	8.255.201	6.317.498	21.261.426
1991	Άμεσες πληρωμές	740.500			306.804	1.047.304
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.451.637			6.606.578	11.058.215
	ΣΥΝΟΛΟ	5.192.137	0	0	6.913.382	12.105.519
1992	Άμεσες πληρωμές	771.000	494.912	2.934.075	321.830	4.521.817
	Αποτέλεσμα προστασίας	4.140.114	2.035.769	7.431.946	7.415.914	21.023.744
	ΣΥΝΟΛΟ	4.911.114	2.530.681	10.366.021	7.737.744	25.545.561
1993	Άμεσες πληρωμές	1.812.967	1.072.088	6.074.938	2.012.811	10.972.804
	Αποτέλεσμα προστασίας	3.576.772	2.124.769	7.521.858	6.818.603	20.042.002
	ΣΥΝΟΛΟ	5.389.739	3.196.857	13.596.796	8.831.414	31.014.806

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΠ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Αιτωλοακαρνανίας	Αχαΐας	Ηλείας	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	3.602.294	2.430.000	2.794.618	8.826.912
	Αποτέλεσμα προστασίας	10.003.610	6.949.598	11.225.139	28.178.347
	ΣΥΝΟΛΟ	13.605.904	9.379.598	14.019.757	37.005.259
1990	Άμεσες πληρωμές	4.004.124	2.872.000	3.358.880	10.235.004
	Αποτέλεσμα προστασίας	9.769.940	5.989.253	13.043.217	28.802.410
	ΣΥΝΟΛΟ	13.774.064	8.861.253	16.402.097	39.037.414
1991	Άμεσες πληρωμές	5.084.117	5.084.000	4.565.708	14.733.825
	Αποτέλεσμα προστασίας	13.445.210	11.341.850	14.192.394	38.979.453
	ΣΥΝΟΛΟ	18.529.327	16.425.850	18.758.102	53.713.278
1992	Άμεσες πληρωμές	6.673.994	7.528.900	5.923.373	20.126.267
	Αποτέλεσμα προστασίας	12.878.086	9.650.860	16.921.662	39.450.607
	ΣΥΝΟΛΟ	19.552.080	17.179.760	22.845.035	59.576.874
1993	Άμεσες πληρωμές	9.542.093	10.024.289	8.673.893	28.240.275
	Αποτέλεσμα προστασίας	10.543.794	8.402.312	14.570.759	33.516.864
	ΣΥΝΟΛΟ	20.085.887	18.426.601	23.244.652	61.757.139

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΙΠ

Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Καρδίτσας	Λαρίσης	Μαγνησίας	Τρικάλων	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	892.076	5.992.582	808.491	2.290.742	9.983.891
	Αποτέλεσμα προστασίας	5.901.302	13.103.205	3.979.918	5.569.052	28.553.477
	ΣΥΝΟΛΟ	6.793.378	19.095.787	4.788.409	7.859.794	38.537.368
1990	Άμεσες πληρωμές	710.460	7.276.205	3.196.050	1.282.500	12.465.215
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.763.910	13.839.960	5.088.710	7.456.293	33.148.873
	ΣΥΝΟΛΟ	7.474.370	21.116.165	8.284.760	8.738.793	45.614.088
1991	Άμεσες πληρωμές	3.157.581	9.154.904	2.113.475	2.422.590	16.848.550
	Αποτέλεσμα προστασίας	8.218.776	21.331.516	11.424.616	8.502.344	49.477.251
	ΣΥΝΟΛΟ	11.376.357	30.486.420	13.538.091	10.924.934	66.325.801
1992	Άμεσες πληρωμές	2.218.760	12.281.791	2.849.442	2.858.408	20.208.401
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.664.092	21.034.090	7.537.954	9.321.991	44.558.126
	ΣΥΝΟΛΟ	8.882.852	33.315.881	10.387.396	12.180.399	64.766.527
1993	Άμεσες πληρωμές	3.836.840	15.697.205	4.595.846	3.525.000	27.654.891
	Αποτέλεσμα προστασίας	6.137.974	20.103.738	6.875.281	7.438.380	40.555.372
	ΣΥΝΟΛΟ	9.974.814	35.800.943	11.471.127	10.963.380	68.210.263

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΙΥ
 Άμεσες πληρωμές και αποτέλεσμα προστασίας
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Σε χιλιάδες δραχμές

		Ημαθίας	Θεσσαλονίκης	Κιλκίς	Πέλλης	Πιερίας	Σερρών	Χαλκιδικής	ΣΥΝΟΛΟ
1989	Άμεσες πληρωμές	1.263.159	2.334.204	2.164.781	1.178.998	680.000	2.951.591	348.119	10.920.852
	Αποτέλεσμα προστασίας	7.335.166	13.940.003	8.126.007	7.428.983	3.169.464	13.594.847	4.414.608	36.733.909
	ΣΥΝΟΛΟ	8.598.325	16.274.207	10.290.788	8.607.981	3.849.464	16.546.438	4.762.727	47.654.761
1990	Άμεσες πληρωμές	1.307.897	3.382.994	2.970.559	1.269.939	1.207.926	4.654.317	3.070.916	17.864.548
	Αποτέλεσμα προστασίας	10.283.971	17.605.116	8.560.714	10.527.662	3.842.689	15.825.798	3.657.395	42.414.258
	ΣΥΝΟΛΟ	11.591.868	20.988.110	11.531.273	11.797.601	5.050.615	20.480.115	6.728.311	60.278.806
1991	Άμεσες πληρωμές	1.053.436	4.032.378	3.510.333	8.767.405	1.417.060	3.894.781	2.762.019	25.437.412
	Αποτέλεσμα προστασίας	12.841.413	25.140.035	12.772.422	13.572.322	5.462.417	22.503.017	7.559.649	61.869.827
	ΣΥΝΟΛΟ	13.894.849	29.172.413	16.282.755	22.339.727	6.879.477	26.397.798	10.321.668	87.307.239
1992	Άμεσες πληρωμές	1.606.744	3.098.209	3.658.059	20.552.575	1.377.156	4.953.275	4.251.353	39.497.371
	Αποτέλεσμα προστασίας	20.163.703	25.276.850	11.278.151	10.211.138	4.712.583	18.717.968	4.983.673	38.625.362
	ΣΥΝΟΛΟ	21.770.447	28.375.059	14.936.210	30.763.713	6.089.739	23.671.243	9.235.026	78.122.733
1993	Άμεσες πληρωμές	1.356.545	7.324.642	8.006.252	22.995.042	2.975.619	2.115.107	6.281.010	51.054.217
	Αποτέλεσμα προστασίας	13.654.082	26.831.482	10.428.174	13.494.259	4.680.675	18.069.838	4.223.165	50.896.111
	ΣΥΝΟΛΟ	15.010.627	34.156.124	18.434.426	36.489.301	7.656.294	20.184.945	10.504.175	101.950.328

